

KRŠĆANSKI NAČIN ŽIVLJENJA I PONAŠANJA

Miroslav M. Kiš

SAŽETAK

Kršćanski način življenja i ponašanja

Čovjekovo ponašanje važno je Bogu koji nas je stvorio i povezo sa sobom svojom ljubavlju. Ono je važno i bićima koja nas okružuju jer je vlast nad Zemljom i dalje u rukama ljudi. Ono je važno i za ljudsku zajednicu jer su naši životi međusobno zavisni i usko povezani. I na kraju, čovjekovo je ponašanje važno njemu samome, svakome od nas pojedinačno, jer je svako djelo, odluka i riječ sjeme koje donosi plod u karakteru i izaziva posljedice.

Nekoliko znanstvenih grana – psihologija, sociologija i antropologija – pomažu nam da shvatimo i objasnimo čovjekov način življenja. Kršćanska etika, međutim, nadilazi okvire opisa ponašanja. Oslanjajući se na otkrivene podatke o naravi, stanju i usudu ljudskih bića, ona nudi smjernice za svakidašnji život. Ove smjernice određuju što je dobro i što je u skladu s optimalnim i idealnim oblikom ljudskosti (Iv 10,10).

Temelj kršćanske etike je kršćanska teološka misao i, posebice, biblijski nauk. Zadaća je kršćanske etike da pruži smjernice objašnjavajući što je dobro, što je pravo i koji je prihvatljiv način za postizanje moralnog savršenstva (Mih 6,8). Etička mjerila stalno potiču društvene i kulturne norme k uzvišenijim ciljevima. Cilj je kršćanske etike da pruži pomoć u obnavljanju Božje slike na području ljudskog načina življenja, na kojem se ljudska prolaznost i grešnost suočavaju s ljubavlju i nadilaze silom milosti koja se iskazuje iskreno i realno.

Biblija opisuje Boga kao nježnog i brižnog Oca čija djeca svojim ponašanjem stalno dovode u pitanje svoj opstanak i opstanak svoje životne sredine. U svojoj ljubavi, dovedenoj do očaja, Otac se služi najsnajžnijim načinom izražavanja: zapovjednim načinom (Izl 20,1-17; Mt 5; 6; 7); nedvosmislenim rječnikom ljubavi, zakona, oprosta i suda (Ps 119), te najjačim protuotrovom u liječenju sklonosti k samouništenju: božanskom žrtvom (Iv 3,16). Sve nam to govori da je biblijska orijentacija potpuno deontološka (gr. *deon* – dužnost). Deontologija, koja ima svoje uporište u Bibliji, nije ni autonomna (Kant) ni heteronomna (Locke), već teonomna (Iv 6,38.39).

Teleološka razmišljanja o posljedicama (gr. *telos* – cilj, kraj) nemaju neko važno mjesto u kršćanskoj biblijskoj etici. Nagrade ili kazne ne smiju biti jedini, pa čak ni primarni razlog za poslušnost Bogu ili za dobra djela. Kršćani su poslušni Bogu zato što se uzdaju u Njega i zato što Ga vole; Bog nudi svoje dobre darove zato što voli svoju djecu. Kršćani su vezani dužnošću zato što su vezani ljubavlju. Teleološki sustavi, bez obzira na to je li im krajnji cilj uživanje (hedonizam), osobni probitak (egoizam), društveni interes (utilitarizam) ili subjektivno osjećanje ljubavi (situacionizam) nemaju korijena u Božjoj riječi. Daniel je odlučio (Dn 1,8) i Isus je donio odluku (Lk 13,33) prije trenutka akcije ili kušnje. Jedino kad se sa životnim dilemama suoče naoružani predajom, molitvom i hrabrošću, kršćani mogu izbjeći povodaenje za svojom sklonošću prema grijehu i zlu.

Biblija naučava da se kršćanski život oslanja na tri Božja suverena djela: stvaranje, otkrivenje i otkupljenje. Stvaranjem su kršćani dobili osobine i sposobnosti slične Božjima. Putem otkrivenja Bog otkriva sebe i svoju volju, poziva ljude da uspostave zajedništvo s Isusom Kristom i postanu Njegovi učenici. Na kraju, djelo otkupljenja uzdiže grešnu ljudsku narav putem opravdanja i posvećenja te u njoj obnavlja iskonsku Božju sliku.

U ovom poglavlju razmatramo temelje, narav i praksu kršćanskog načina življenja. U prvom dijelu govorimo o tri temelja kršćanskog ponašanja. U drugome istražujemo posebna mjerila na duhovnom, tjelesnom, društvenom i osobnom području ponašanja.

Ključne riječi: Kršćanska-etika; Imago Dei; Normativnost-Biblije; kršćanski-svjetonazor; seksualnost

SADRŽAJ

I. Biblijski temelj kršćanske etike

A. Božje djelo stvaranja

1. Ljudi kao stvorena bića
2. Božja slika – *imago Dei*

B. Božje djelo otkrivenja

1. Narav Biblije
2. Biblija kao Božja riječ
3. Biblija i kršćanski način života

C. Božje djelo otkupljenja

1. Poziv na pokajanje i oprost
2. Poziv da postanemo učenici
3. Poziv na vjeru i poslušnost
4. Poziv na svetost
5. Poziv na ljubav i poslušnost

II. Poziv da živimo kao kršćani

A. Načela duhovnog života

1. Kršćanski svjetonazor
2. Kršćanska pobožnost

B. Načela tjelesnog života

1. Načela za očuvanje zdravlja

2. Načela za obnovu zdravlja

C. Načela društvenog života

1. Kršćanski brak i obitelj
2. Problemi u braku i obitelji
3. Problem seksualnosti
4. Pravo građanstva
5. Kršćanska upraviteljska služba

D. Načela osobne odgovornosti

1. Načela odijevanja
2. Problemi vezani uz načela odijevanja
3. Načela rekreacije
4. Problemi s rekreacijom
5. Kršćanske vrline

III. Literatura

I. Biblijski temelj kršćanske etike

Biti kršćanin životni je poziv, ozbiljan osobni poziv vjerniku da bude posebna osoba s jedinstvenom životnom zadaćom i ciljem. Poput Abrahama i Isusovih učenika, kršćanin čuje poziv kao zapovijed. Abraham je napustio dom svojeg oca, obitelj i baštinu da bi pošao u zemlju u kojoj će živjeti kao Božji prijatelj (Post 12,1-3). Učenici su ostavili svoje mreže i, odrekavši se svega, pošli za Isusom iz Nazareta, pokrenuti unutarnjim uvjerenjem da su dobili božanski poziv na bolji život (Mk 1,16-29).

Ovdje nije moguće u pojedinosti opisati lik kršćanina niti analizirati sve što je vezano uz kršćansko ponašanje. U prvom dijelu rasprave razmatrat ćemo samo tri božanska čina na kojima je utemeljen kršćanski način življenja i ponašanja: stvaranje, otkrivenje i otkupljenje.

A. Božje djelo stvaranja

“Jahve, Bog, napravi čovjeka od praha zemaljskog i u nosnice mu udahne dah života. Tako postane živa duša.” (Post 2,7)

1. Ljudi kao stvorena bića

Biblija potvrđuje misao da u Božjem djelu stvaranja ljudi spadaju u jedinstvenu, posebnu kategoriju stvorenja. Do dodjele ovog posebnog statusa došlo je u vrijeme njihovog stvaranja, šestoga dana prvog tjedna. Ovaj status određuje ljudski identitet, dostojanstvo čovjeka i njegovo ponašanje. Bez obzira na ekonomski ili društveni položaj, obrazovanje ili spol, podrijetlo i narav ljudskih bića proizlazi iz svrhovitog i namjernog Božjeg stvaralačkog čina (Post 1,26.27; 2,7).

“On nas stvorio, i mi smo njegovi, njegov smo narod” (Ps 100,3), uzvikuje David, kao da predosjećajući pojavu suvremenih teorija o podrijetlu ljudskog roda. Kad evolucija tvrdi da su se ljudi i druga stvorenja pojavili kao rezultat nasumičnih mutacija, ona se ne suprotstavlja samo povišenosti biblijskih izvještaja, već iznosi i različito shvaćanje osobnosti i poziva na drugačiji način

življenja i ponašanja. Ako čovjek svoje dostojanstvo i čast nije dobio od Boga, već su stečeni, onda se mora boriti da ih sačuva. Međuljudski odnosi, kao i ponašanje prema samome sebi, morat će slijediti evolucijsko načelo o preživljavanju najsposobnijih. Ako su ljudi djeca prirode i pripadaju samo prirodi, onda je čovjekovo moralno ponašanje izgubilo jedan od svojih najvažnijih osnovnih temelja: odgovornost.

Victor F. Frankl komentirao je da se plinske komore Auschwitza ne smiju pripisivati nekom državnom ministarstvu, već predavaonicama svih sveučilišta. Tamo se "čovjek definira samo kao nakupina kompliciranih, složenih molekula bjelančevina koja sedamdesetak godina trči oko nevažnog planeta nazvanog Zemlja da bi se nakon toga raspala". Nije nikakvo čudo, kaže taj preživjeli logoraš Auschwitza, da na sve strane nailazimo na plinske komore i druge strahote. Kad odbacimo misao da svoje podrijetlo zahvaljujemo božanskoj volji, činu i planu, mi smo izloženi na milost i nemilost ljudskoj volji, činu i planu. Ljudsko postojanje postaje zatvoreni sustav kojim dominira potreba za održanjem homeostaze i unutarnje ravnoteže. S druge strane, svijest da svako ljudsko biće zahvaljuje svoje postojanje Bogu, nadahnjuje čovjeka osjećajem pripadnosti i odgovornosti Njemu. Ona isto tako pridaje ljudskom životu uzvišeno i dostojanstveno značenje, a ljudsko ponašanje odražava njegovo samopoštovanje i odgovarajuće poštovanje prema drugim ljudima.

2. Božje obličje – *imago Dei*

Bog jasno kaže da je ljude stvorio na svoju sliku (Post 1,26,27). Tako im je pružio jedinstvenu prednost da na svoj ograničeni način, kao Božja stvorenja, dijele neke Njegove božanske osobine. Ti odrazi božanske naravi u nama, a proučit ćemo samo neke od njih, čine bitnu dimenziju ljudskih bića.

a. Bog je sebi svojstveno Biće. Njegovo ime glasi: "Ja sam koji jesam." (Izl 3,14) Njegovo postojanje nema početka i ničim osim Njime nije određeno; On svjesno i suvereno drži svemir u svojim rukama. Ljudi odražavaju ovo obilježje, premda samo djelomično. Njihov život je izveden i zavisn, a ipak ga uživaju u punoj svijesti i samosvijesti. Ovaj dar omogućuje ljudskim bićima da upoznaju sebe, da ispituju i procijene svoje misli (Rim 2,15) i ponašanje (2 Kor 13,5) i shvate svoje vlastito stanje (Lk 15,17). Za razliku od životinja i biljaka, oni su u stanju odrediti udaljenost između sebe i drugih ljudi i stvorenja i planirati narav svojih odnosa s njima. Ova dimenzija, zajedno s razumom, pretvara ljudsko ponašanje u način življenja koji počiva na čovjekovoj odgovornosti.

b. Bog je razumno Biće. Njegov razum očitovao se u mudrosti, dobrim savjetima i moći razumijevanja (Job 12,13) i spoznaji ljudske misli (Ps 94,11). Osim toga, cjelokupno stvaranje svjedoči o Njegovim umnim sposobnostima (Ps 136,5; Izr 3,19; Jr 10,12). "Nema mjere mudrosti njegovoj." (Ps 147,5) Ljudski um ne može ga dokučiti (Iz 40,28). Ljudska bića sposobna su odražavati božansku inteligenciju. Sposobnost prosuđivanja osposobljava ih da pronađu, uspoređuju, razumiju, razlikuju, odlučuju i biraju. Ova sposobnost prijeko je potrebna u svakom području života, posebno moralnom (Lk 10,26).

c. Bog je slobodan. On čini ono što želi. Nitko Mu ne može prigovoriti i reći: "Što si učinio!" (Job 9,12; Ps 115,3)

Ljudi se rađaju s potrebom da budu slobodni, a kršćanstvo slobodu smatra čovjekovim osnovnim pravom i odrazom božanskog karaktera. Bez slobode ljudi ne bi mogli donositi odluke niti bi za njih mogli biti odgovorni (Pnz 30,19).

d. Bog je svet. Njegova svetost podrazumijeva moralnu neporočnost i savršenstvo. Zbog toga grijeh ne može postojati usporedo s Njime (1 Iv 3,5). Ljudska bića odražavaju tu osobinu svojom stalnom težnjom za usavršavanjem, rasteњem i nevinošću. Njihova je vječna sudbina i određenje da budu savršeni kao što je savršen Bog (Mt 5,48).

e. Bog je vječan. On nije vezan za vrijeme (Jr 10,10), niti je podložan smrti (1 Tim 1,17; 6,16). Od vječnosti do vječnosti On je Bog (Ps 90,2). Prigodom stvaranja čovjekova prolaznost bila je odraz Božje vječne naravi zahvaljujući uvjetnoj besmrtnosti i beskonačnim mogućnostima. Nakon pada u grijeh i unatoč smrti, ljudska bića su zadržala snažan smisao za vječno postojanje (Prop 3,11). Svi mi živimo tjelesno, umno i emocionalno imajući u vidu vječnost i protiv smrti se borimo svom snagom, voljom i sredstvima. Ljudski život je pun značenja, obogaćen i pun nade kad se oblikuje i priprema za vječnost koja je obećana svima koji pokore svoje biće i postojanje Isusovoj spasiteljskoj ruci.

f. Bog je Osoba. Biblija Ga predstavlja kao jedinstvenog u misli, volji, karakteru i aktivnosti-ma (Br 23,19). Ljudska bića djelomično odražavaju ovu božansku značajku. Unutarnji nesklad ili dominacija jednog područja ljudske osobnosti nad drugima (na primjer emocija), stvara nezdravu osobnost i ometa normalni rast. Ljudi nikada ne dostižu potpuni sklad u sebi, ali iskustvom i uz božansku pomoć mogu dostići visoki potencijal.

Ove dimenzije Božjeg oblića – identitet, razum, svetost, potencijal i osobnost – dokaz su protiv egzistencijalističkog odbacivanja bilo kakve naravi i zastupaju potpunu slobodu svakog pojedinca da oblikuje samog sebe. Biblija potvrđuje da su ljudi stvarna bića i da zato njihov način života mora biti u skladu s njihovom konstitucijom.

Kršćanski način življenja ovisi o božanskoj slici u čovjeku; on napređuje, čuva i obnavlja Božju sliku u njemu. Kad se ova slika odražava u našoj naravi, naša djela su ogledalo našeg karaktera kao što plod odgovara stablu (Mt 12,33.35) i Božja slika u nama odražava se jasnije i oštrije. (Vidi Čovjek, I. B; Stvaranje, I. A.12; Grijeh, I. A.)

B. Božje djelo otkrivenja

“U početku bijaše Riječ.” (Iv 1,1) Ova Riječ nije bila samo u službi komuniciranja ili obavještanja, kao što su to ljudske riječi. Riječ koja je prodrila kroz duge eone tišine i tame bila je živa Riječ koja je aktivno stvarala i komunicirala. Ove dvije osobine Božje Riječi ostale su tijesno sjedinjene od vremena stvaranja. Čim su Adam i Eva primili život, Bog im se obratio (Post 1,28). Tijekom svih sljedećih vjekova, u viđenjima, snovima, preko glasa koji se čuo, putem savjesti i preko povijesnih događaja te na kraju preko svojeg Sina kao utjelovljene Riječi, Bog je progovarao i tako ostvarivao svoju volju na području ljudskog postojanja (Heb 1,1.2; vidi Otkrivenje/Nadahnuće, II. III).

1. Narav Biblije

Ova djela stvaranja i komuniciranja, prikupljena i zapisana pod nadahnutim vodstvom Svetoga Duha, čine Bibliju. Prema tome, Biblija je božanska informacija i stvaralačka Ri-

ječ u pisanom obliku. Sveti Duh vodi računa o tome da to ne bude mrtva riječ, zbirka prastarih, pobožnih izreka o Bogu, već živa i aktivna riječ (Heb 4,12; vidi Otkrivenje/Nadahnuće, IV).

Kršćanski način življenja ne može imati drugog izvora osim Biblije. Kršćanski moral i kršćanska etika, koji se prenose u kršćansko ponašanje, moraju biti utemeljeni na toj istoj Riječi. Iz više razloga nijedan drugi temelj ili autoritet ne može dati, biti razlogom niti objasniti kršćanski način življenja. Prvo, grešni ljudski život mrtav je za dobro, moralno ponašanje, jer se odvija "prema Eonu ovoga svijeta, prema ... duhu koji je sada na djelu među nevjernicima" (Ef 2,2). Svaka inicijativa koja proizlazi iz ljudske mudrosti odražavat će stanje uma pod utjecajem smrti i grijeha i ne može dovesti do sreće. Drugo, od vremena prve laži u Edenu, ljudski um je bio suočen s poplavom lažnih ideja i prevrtljivih sustava koji se nadmeću s Božjom riječju za ljudsku odanost. Međutim, iskustvo i Biblija uče nas da ništa što nije u skladu s Božjom riječju ne može uživati naše povjerenje (Izr 16,25; Ps 119,104.105). Treće, i autoritet Crkve i vjerodostojnost ljudske savjesti pokazali su se kao nepouzdana moralni vodič bez Biblije kao konačnog autoriteta.

Ako se Bibliji pristupa kao svakoj drugoj knjizi, nitko ne može od nje očekivati više pomoći nego od bilo kojeg drugog pisanog izvora. U takvom slučaju Bog ne progovara s njezinih stranica i one nemaju nikakvog moralnog ili vjerskog autoriteta koji bi utjecao na pojedinca ili neku društvenu strukturu. Bez konačnog i najvišeg autoriteta ljudi čine ono što je dobro u njihovim očima, ne obazirući se hoće li neki postupak biti na dobro drugima (Suci 21,25).

Ako Biblija služi kao savjetnik, odgajajući i njegujući kršćansku zajednicu bogatstvom svoje od Boga nadahnute mudrosti, mogu se očekivati pozitivni rezultati. Pismo je "korisno za pouku, za karanje, za popravljavanje i odgajanje u pravednosti" (2 Tim 3,16). Međutim, autoritet za njegovo tumačenje može biti prenesen na vjersku zajednicu na takav način da izjave i tumačenja njezinih koncila i teologa tvore zbirku predaja koje polako dobivaju prednost nad Biblijom (Mk 7,7-9). To je opasno jer ljudske riječi izazivaju sukobe, ljudska pronicavost je sklona predrasudama, a ljudska zaokupljenost vlašću (posebno kad ljudi govore u Božje ime) vodi do pokvarenosti.

S druge strane, neki shvaćaju Bibliju kao vjerodostojnog svjedoka koji čitatelja vodi do susreta s Bogom. U tom se slučaju Božja riječ pojavljuje samo u privatnosti pojedinca, u trenutku susreta, ne ostavljajući mogućnost da se pojavi u objektivnom obliku izvan ovog "vječnog trenutka". Iz toga slijedi ozbiljan zaključak da se Božja riječ time ograničava na vlastitu subjektivnost koja se može razlikovati od iskustva drugih i pokazati da je potpuno osobna. (Vidi Otkrivenje/Nadahnuće, VI. D.)

2. Biblija kao Božja riječ

Prihvatiti Bibliju kao Božju riječ znači u prvom redu shvatiti da biblijski pisci ne iznose svoje osobne poglede (2 Pt 1,19-21). To nadalje znači priznati da biblijska poruka prenosi Božju volju budući da je njezin izvor u nadahnuću Svetim Duhom (2 Tim 3,16) i da je upravo zato aktualna, silna, autoritativna i da ne ovisi o tome hoće li je čovjek prihvatiti. To također znači krenuti stopama muškaraca i žena koji su se u Sveto pismo pouzdali kao Božju riječ (Jš 1,8; Ps 119; Dj 17,2; Gal 3,22; 1 Sol 2,13; 2 Pt 1,20).

Isusov primjer zaslužuje posebnu pozornost. Prvo, Isus se oslanjao na autoritet Biblije u pitanjima istine (Iv 10,34-36). On je zatim priznao i potvrdio proročku narav Biblije postavljajući je iznad običnih knjiga (Lk 4,21; Iv 13,18). On je potvrdio jedinstvenu ulogu Biblije u vođenju ljudskih bića u vječni život (Iv 5,39). Kad se bogati mladi knez raspitivao o smjernicama za donošenje svakidašnjih životnih odluka u rješavanju vlastitih dilema i postupaka, Isus mu nije predložio da se povede za svojim probicima (utilitarizam), osobnim osjećajima (emotivizam), glasom tradicije ili trenutnom situacijom (situacionalizam). On ga je uputio na Božju riječ, podređujući tako sve druge norme Božjem autoritetu izraženom u Bibliji.

Na kraju, Isus se čvrsto oslanjao na Bibliju kad se suočavao s kušnjom. Razum, ljudska procjenavost, pa čak ni osobna iskustva nisu pomračili autoritet Biblije. "Pisano je!" – govorio je bez obzira na posljedice (Mt 4,1-11). Kršćani trebaju slijediti Kristov primjer kad istražuju Pisma da bi dobili pomoć kod donošenja odluka u svakidašnjem životu.

3. Biblija i kršćanski način življenja

Grešnost i prolaznost stvaraju u čovjeku potrebu za snagom, usmjerenjem i brižnošću da bi mogao rasti u Kristu. Biblija zadovoljava tu potrebu objavljujući mjerila ponašanja u krugu vjerske zajednice u kojoj služba božanskog oprosta i ljubavi potiče rast u milosti.

Biblijska mjerila priskaču u pomoć ograničenim i grešnim ljudskim sposobnostima tako što im (1) osiguravaju uvid u autoritativne i apsolutne izjave Božje volje; (2) pomažu razlikovati dobro od zla; (3) objavljuju etiku koja obuhvaća mnogo tisućljeća i mnoštvo kultura u kojima su primjenjivana božanska mjerila; (4) daju primjere koji potiču, koji opisuju posljedice poslušnosti ili pobune, ukazuju na mjeru predaje koju zahtijeva odnos ljubavi s Bogom i objašnjavaju razloge za poštovanje mjerila te (5) iznose priličan broj konkretnih pravila postupanja.

Zbog jasnoće izlaganja i njihove strukture bilo bi korisno da mjerila podijelimo na nekoliko kategorija, od općih i apsolutnih, do pojedinačnih i relativnih. Predlažemo tri takve kategorije da bismo lakše shvatili kako biblijska istina utječe na moralni život. To su opća načela, normativni uzori i pravila djelovanja. U ovom razmatranju *opća načela* su objektivna, temeljna, sveopća i često apsolutna mjerila općeprihvaćenog ponašanja. *Normativni uzori* služe kao smjernice koje omogućuju prijelaz s općih načela na *pravila postupanja*. Ova su opet neposredni, izravni, često imperativni ili preventivni propisi, koji se odnose na moralne aktivnosti u određenom trenutku. Ona proizlaze iz općih načela zahvaljujući normativnim postupcima.

a. Opća načela

Većina kršćana opća načela nalaze u Deset zapovijedi, u Propovijedi na gori blagoslova i na drugim mjestima u Bibliji. Načela na apsolutan i autoritativan način izražavaju Božju volju i naglašavaju razliku između dobra i zla, između onoga što je dobro i onoga što je zlo. Zapovijed "Ne čini preljuba!" vrijedi uvijek i svuda. Čak i u kulturama u kojima takvi postupci nisu izričito zabranjeni, nevjera i promiskuitet ranjavaju srca pogođenih ljudi na tjelesnoj, moralnoj i duhovnoj razini. Opća načela ponašanja utječu neposredno na ljudsku narav (Pnz 30,19.20) i potječu od Božje svesrdne zainteresiranosti za čovjekovo dobro.

Međutim, korisnost Biblije ne prestaje niti se umanjuje kad se radi o konkretnim situacijama. Ljudi nisu prepušteni da bez pomoći Božje riječi slijede svoju savjest, razum ili crkvenu tradiciju. Našem nebeskom Ocu i te kako je stalo do naše sreće i sigurnosti, a previše je žalostan kad grijeħ

i zlo uništavaju naše tijelo, dušu i um da bi dopustio da Njegova riječ ostane ravnodušno nijema u našem svakidašnjem životu (Pnz 30,11-14). I zato On iznosi biblijska pravila ponašanja koja stoje između apsolutnih i sveopćih načela i posebnih i neposrednih pravila ponašanja.

b. Normativni uzori

Biblija sadrži izvještaje iz stvarnog života koji su čitateljima tijekom mnogih stoljeća pokazivali što je normativno u etosu Božje djece. Dok opća načela služe kao zakonska pravila, biblijski normativni uzori u obliku izvještaja pokazuju sustav vrijednosti koji je primijenjen u svakom pojedinom slučaju, posljedice koje prate donesene odluke kao i mjeru predaje Bogu koja se vidi iz iskustava onih koji su se oslonili na Boga (Heb 12,3.4). Bog je zahtijevao da se iskustva prošlih naraštaja proučavaju i čitaju (Izl 10,2; Pnz 31,11-13; Ps 44,1-3) zato što će ovi izvještaji pomoći čitateljima da svoje misli i odluke usklade s Božjima (1 Kor 10,11). Oni će potvrditi da Božja volja nije ni samovoljna ni neprimjenjiva.

Umjesto da budu samo proizvod mašte ili međusobno neusklađene izreke, svi biblijski izvještaji uklapaju se u okvire općih načela. Štoviše, nema suprotnosti između zakonskih pravila – općih načela – i pojedinačnih slučajeva – biblijskih normativnih uzora. Opća se načela potvrđuju bilo da pojedini slučaj govori o poslušnosti ili neposlušnosti. Na primjer, opće načelo jasno kaže: “Ne učini preljuba!” (Izl 20,14), a Josipova životna priča postavlja normativni uzor: “Nemoj kršiti načela čak ni kad si rob i kada te tvoj gospodar primorava, čak ni kad si usamljen, čak ni kad se suočavaš s tamnicom ili smrću!”

Biblija često sadrži i negativne primjere, kao u slučaju Davida i Bat-Šebe (2 Sam 11,2-27). David je sagriješio iako ga nitko nije primoravao, suprotno Josipu koji se nalazio u ropstvu. Način na koji je izvještaj napisan odražava biblijsku normativnost i naglašava načelo spolne vjernosti u braku (2 Sam 12,1-25). Norma obvezuje i kralja, one koji su na vlasti, čak i onda kad njezino kršenje ne povređuje društveno prihvaćene norme ponašanja.

Iako Biblija ne može navesti primjer svake naše pojedinačne kušnje ili nedoumice, preko njezinih izvještaja mi smo okruženi pravom gomilom svjedoka, ljudima sličnima nama, preko čijeg nam je ponašanja Bog pokazao norme, granice koje moramo poštovati u svojem odnosu prema Njemu (Heb 12,1.2). Kršćanin se neće nadahnjivati životnim pričama koje uzdižu svjetovne norme ponašanja, već će svoj karakter oblikovati u skladu s Božjom riječju i etosom Njegovog kraljevstva (Rim 12,1.2).

c. Pravila postupanja

I na kraju, Božja riječ sadrži mnoštvo neposrednih pravila koja se odnose na konkretne postupke u životu. Ponekad ova pravila dobivaju oblik zapovijedi pa određuju ljudsko ponašanje u određenom slučaju ili situaciji. Kajinu je bilo rečeno da vlada sobom (Post 4,6.7), Labanu da bude ljubazan prema Jakovu (Post 31,24), Petru da stavi svoj mač u korice (Iv 18,11), a Filemonu da primi svojeg odbjeglog roba i s njime postupa kao s dragim bratom (Flm 15.16). Ove naredbe očito nisu upućene neposredno nama. Pa ipak, kad se danas nađemo u kušnji da svoje probleme rješavamo nasilnim sredstvima, kao što je to htio Petar, dobro ćemo učiniti ako poslušamo Kristov savjet.

Osim toga, Biblija objavljuje neizravna objektivna pravila postupanja koja nas mogu voditi u različitim slučajevima. Tako se načelo “Ne čini preljuba!” normativno ostvaruje u životu Josipa i Davida i dobiva neposrednu primjenu na odnose sa ženom bližnjega ili sa snahom u Mojsijevom

zakonu (Lev 20,10-21). Takva konkretna, objektivna pravila mogu se naći i u Izrekama, Propovjedniku, evanđeljima i poslanicama. Mnoga od njih, posebno ona koja se odnose na moralno područje života, ostaju na snazi sve do danas.

Međutim, Biblija nije iscrpni katalog konkretnih pravila ponašanja. Kršćani su pozvani da razmišljaju, da se mole i bore pod vodstvom Svetoga Duha kad se suoče s posebnim dilemama. Ali Božja riječ može nas provesti kroz sve teškoće ako dopustimo da njezina opća pravila, njezini normativni uzori i njezine posebne smjernice djeluju na naš način razmišljanja i odlučivanja.

Biti čovjek znači biti sposoban čuti ono što govori Bog. Kad se uskladimo s Njegovom voljom, bit ćemo ispunjeni povjerenjem u Boga, a svoje ponašanje oblikovat ćemo u skladu s čvrstim načelima (Ps 112; 119,11).

C. Božje djelo otkupljenja

Božansko djelo otkupljenja temelj je kršćanskog načina življenja. Bog je poslao svojeg Sina na ovaj planet da preobrazi i oblikuje ljudske živote po uzoru na svoju sliku (Iv 3,16). U usporedbama o izgubljenom sinu, izgubljenoj ovcu i izgubljenom novčiću, Isus daje svoju ocjenu čovjekovog grešnog stanja (Lk 15,3-32). Izgubljen, bespomoćan, osuđen na smrt, čovjek troši energiju i talente na besciljna lutanja i samouništavajuće ponašanje.

Ovo stanje izgubljenosti posljedica je tvrdokornog, samovoljnog postupka, izazvanog željom za samouzvišenjem (Post 3,1-24). Jedući plod sa zabranjenog stabla, ljudi su svoju volju uzdigli *iznad* Božje volje i svoj autoritet *protiv* Božjeg autoriteta. Ovo ponašanje Adama i Eve gurnulo je sve stvoreno u naručje zla, zato što je zlo posljedica grijeha (Rim 5,12).

Svi čovjekovi naporu da riješi ovo stanje ostali su neuspješni, bilo da je to pokušavao obrazovanjem (Platon), samodisciplinom (budizam), oslobođenjem radničke klase (Marx) ili težnjom za autentičnim sazrijevanjem čovjeka (humanizam). Sve se pokazalo nesposobnim da promijeni uzrok zla, čovjekovu grešnost i grijeh kao takav. Nijedna čovjekova žrtva ne može okajati prijestup niti ukloniti krivnju koja je razorila unutarjni sklad ljudske duše. I zato su ljudska bića suočena s nepremostivom provalijom između sebe i izvora svojeg života (Iz 59,1.2).

To je bio razlog što je Isus došao u "obličju grešnog tijela" da svlada grijeh i grešnost u čovjekovoj naravi i ponašanju i otvori put pomirenju s Bogom (Rim 8,3.4). Isus je to postigao svojom smrću i pobjedom na križu. Jer upravo je na križu grijeh pokazao svoju pravu narav kao uzrok svega zla i na križu je postao pobijedeni neprijatelj. Kristovom smrću ispunjeni su pravedni zahtjevi Zakona tako da je nakon toga Bog mogao cijelo čovječanstvo pozvati k sebi, nudeći mu zdrav i izobilan život. (Vidi Spasenje, I. E. III.)

1. Poziv na pokajanje i oprost

Presudni korak u nastojanju da pobjeda na križu postane stvarnost u životu pojedinca njegova je spremnost da se odazove pozivu na pokajanje (2 Kor 5,20.21). Udaljenost koja je nekada razdvajala ljude od Boga mora danas razdvajati grešnika od grijeha. Ova udaljenost zapravo prikazuje žaljenje zbog učinjenih djela, priznanje pune odgovornosti za posljedice i želju da se stari način života odbaci i zamijeni novim.

Pobude za takvu radikalnu odluku mogu biti mnogostruke. Za početak grešnik može računati na Boga. U svojoj ljubavi Bog je spreman grešniku dati sve (Rim 8,32). Svojom moći i autoritetom On budi povjerenje svakoga koji Mu želi pružiti priliku. Zatim, grešnik nema ništa; prema tome nema što izgubiti. I na kraju, svjedočenje mnoštva, koje je vođeno Svetim Duhom našlo mir i dobilo oprost, može uvjeriti i najšutljiviju dušu. Ali najviše ohrabruje činjenica da grešnici, čim se obrate Bogu i udalje od grijeha, dobiju drugi, novi poziv da slijede Isusa.

2. Poziv da postanemo učenici

“Pa im reče: ‘Pođite za mnom, i učinit ću vas ribarima ljudi!’ Oni istoga časa ostave mreže i pođu za njim.” (Mt 4,19.20) Ovaj poziv ukazuje na nekoliko činjenica. Prvo, grešnik se suočava s pozivom usred svakidašnje životne strke. Poziv iznenađuje grešnika i prekida uobičajeni tijek njegovog života. Drugo, Isus je taj koji poziva. Treće, poziv je zapovijed koja ostavlja samo dvije mogućnosti: odbijanje ili prihvatanje poziva. Zanimariti poziv znači odbiti ga, jer Isus odbija pogađanje (Lk 9,59-62). Četvrto, poziv nas upućuje da slijedimo Isusa i odbacimo svaku drugu alternativu koju smo možda razmatrali.

3. Poziv na vjeru i poslušnost

Jedan od četvorice učenika, Andrija, objašnjava zašto je odmah pošao za Isusom: “Našli smo Mesiju!” (Iv 1,41) Kršćanin vjeruje i zato sluša. Ali kao što nam Dietrich Bonhoeffer kaže, vrijedi i obrnuto. Učenik mora poslušati da bi mogao vjerovati. Ako poslušnost i vjera ne idu ruku pod ruku, kršćanski životni put nikad neće započeti.

“Samo đavao ima odgovor na naše moralne teškoće i kaže: nastavi stvarati probleme i tako ćeš izbjeći potrebu da budeš poslušan. ... Tamo gdje se moralne teškoće uzimaju ozbiljno, tamo gdje one muče i zarobljavaju čovjeka i ne dopuštaju mu da se posveti oslobađajućoj aktivnoj poslušnosti, upravo tamo se pokazuje veličina njegove potpune bezbožnosti. ... Jedino što vrijedi jest praktična poslušnost.” (Bonhoeffer, str. 63)

Pobude za poslušnost i vjeru mnogostruke su. Budući da nas poziva sam Isus, Mesija i Spasitelj, nikakve druge pobude neće izigrati naše povjerenje. Bog najbolje zna što je dobro za nas; On nije ograničen vremenom, prostorom ili znanjem kao ljudska bića (Izr 27,1). Uz to On je Stvoritelj. Bog je ljubav (1 Iv 4,8). On ne može ostati ravnodušan niti nas može prepustiti našem neznanju i bespomoćnosti. Kršćanska poslušnost ima svoje mjesto u ovom odnosu ljubavi između nebeskog Oca i Njegove zemaljske djece. Često upravo nedostatak dragovoljne i spontane poslušnosti ukazuje na potrebu da produbimo svoj odnos s Bogom i da u njega unesemo više ljubavi.

4. Poziv na svetost

“Budući da ste poslušna djeca, ne oblikujte se prema negdašnjim strastima – strastima iz vremena vašega neznanja, već kao što je svet onaj koji vas je pozvao, postanite i sami sveti u svemu življenju, jer stoji pisano: ‘Budite sveti, jer sam ja svet!’” (1 Pt 1,14-16) Svetost je krajnji cilj otkupljenja. Dva osnovna značenja pojma “svetosti” odnose se na kršćanski način življenja.

a. Svetost kao odvojenost. Svetost odvaja Boga (Izl 3,5; 19,18.24; Hoš 11,9) od ostalih bića, čini Ga neovisnim o njima i nedostupnim da Ga povrijede. A ipak, On nije nezainteresiran niti ravnodušan prema njihovim potrebama i teškoćama (Ps 14,2; Izr 15,3; Mt 10,29-31; Lk 12,6.7; Dj 14,16.17).

Poziv na svetost poziv je na život oslobođen strasti, pomodnosti i grešnih putova. To je poziv da iziđemo, da budemo odvojeni (Iz 52,11; 2 Kor 6,14-18) i da pobjegnemo od utjecaja svijeta.

U svojoj molitvi Isus je opisao osnovnu odvojenost koja mora postojati između Crkve i svijeta govoreći: "Oni ne pripadaju svijetu, kao što ni ja ne pripadam svijetu." (Iv 17,16) Kristov učenik je odvojen, posvećen Riječju (r. 17) i potpuno odan Njemu. Oko nekih dimenzija kršćaninova života i bića nema pogađanja, one nisu relativne; oko njih nema kompromisa. "Mi nećemo služiti tvojemu bogu niti ćemo se pokloniti liku što si ga podigao" (Dn 3,18) – izjavili su Šadrak, Mešak i Abed Nego.

Poziv na svetost poziv je da budemo u svijetu, ali ne od svijeta. Isus je naglasio tu činjenicu kad je govorio o novom identitetu svojih učenika. "Vi ste svjetlo svijetu", svjetiljka na brijegu (Mt 5,14-16). Zračenje svjetlosti nije samo sebi svrha, pa ni kršćanin ne služi sebi. Tama ne može nadvladati svjetlost (Iv 1,5) već će kršćanin nadvladati tamu neznanja i grijeha svjetlošću svojeg svetog načina življenja.

b. Svetost kao moralna neporočnost. Biblija kaže da je Božja svetost izražena u potpunom odvajanju od grijeha. Njegova djela, planovi i odnosi su bez grijeha i bez mane. U Njemu nema ništa nesveto ni zlo (Iz 5,16; 1 Pt 1,15; 1 Iv 1,5). On je moralno čist i neporočan.

U svojem pozivu na svetost Bog poziva ljude na život moralne neporočnosti. "Blago onima koji su čista srca!" – kaže Isus (Mt 5,8). Ova će se neporočnost pokazati u samoj biti čovjekova života i u njegovom ponašanju. Važnost prvoga jasno je naglašena Isusovim riječima da vrsta i kvaliteta ploda ovisi o vrsti i stanju stabla (Mt 7,16-20). Nitko ne može brati smokve s čička ni grožđe s trnja. Zdravo, normalno stablo donosit će kvalitetan plod. Na isti način uzoran život sasvim prirodno proizlazi iz dobra koje je spremljeno u srcu muškarca i žena (Mt 12,35).

Ali kako netko može postati svet, dobar, plemenit i neporočan ako su, kako kaže psalmist, svi ljudi začeti i odrasli u grijehu i bezakonju (Ps 51,7), u stanju koje je apsolutno nespojivo sa svetošću? Kako netko tko je navikao činiti samo zlo odjednom može činiti dobro i donositi dobre plodove? (Jr 13,23) "Jer bez mene ne možete ništa učiniti", odgovara Isus. (Iv 15,5)

Iako ovdje ne možemo raspravljati o daru posvećenja, ipak moramo spomenuti nekoliko ključnih činjenica (vidi Spasenje, III). Biblija ne naučava da do preobrazbe karaktera dolazi prirodnom dobrotom čovjeka, dobrotom koju samo treba potvrditi i osloboditi. Bila nadahnuta liberalnim optimizmom u vezi s ljudskom naravi ili fascinirana ljudskim potencijalima kojima je obuzet pokret *new agea*, svaka metoda koja traži da ljudi sami sebe preobrazu protiv se Bibliji, ali i dosadašnjem ljudskom iskustvu.

Biblija se služi mnogim slikama da pokaže kako grešno biće može postati sveto i kako grešan um, volja i osjećaji mogu postati čisti i neporočni. Isus ovu promjenu naziva novorođenjem (Iv 3,1-15). Pavao objašnjava da je u pitanju "novi stvor" (2 Kor 5,17), nastao smrću, ukopom i uskrnućem (Kol 2,12-14). Pojavljivanje ovog novog bića u potpunosti je Božje djelo. On s ljubavlju raskida zloćudni ciklus grijeha, nudi oprost i slobodu od krivnje i duga. Grešnik se oslobađa prijašnje ovisnosti, a novo posvećenje sve njegove snage usmjerava na donošenje roda Duha (Gal 5,22.23). To je djelo opravdanja.

Svetost kao moralna neporočnost vitalan je koncept u kršćanstvu i zato se ne izražava samo u naravi novorođenog kršćanina, već i u njegovom ponašanju. Pišući "izabranim putnicima", apo-

stol Petar potvrđuje da su oni nanovo rođeni "uskrsnućem Isusa Krista za živu nadu, za neprolaznu, neokaljanu, neuvelu baštinu koja vam stoji sačuvana u nebesima" (1 Pt 1,1-4). To je prekrasan opis Božjeg djela opravdanja.

Međutim, ovo nije kraj otkupljenju. Opravdanje kao da rasplamsava želju za svetošću i početak je procesa posvećenja. Opravdanje nas čini pravednima i pokreće proces posvećenja, rastenja u milosti, sve dok ne dostignemo Isusovu zrelost koja je u Isusu (Ef 4,13.14). Kad su prvi kršćani doživjeli iskustvo opravdanja, prozvani su "sveti" (Rim 1,7; 1 Kor 1,2; Fil 1,1; Kol 1,2). Pavao je pisao vjernicima u Efezu da su izabrani da budu sveti i bez mane (Ef 1,4), a onda ih je pozvao da žive životom dostojnim tog poziva (Ef 4,1). Bog nas prvo prima kao svoje sinove i kćeri, naziva nas "svetima", a tek onda poziva da ovu novu stvarnost pokažemo u svojem ponašanju. Opravdanje i posvećenje ne mogu se razdvojiti. Posvećenje utjelovljuje opravdanje i nastavlja se na njega.

Citirajući Mojsija: "Budite sveti, jer sam ja svet!" (Lev 11,44), apostol Petar dodaje kratak, ali vrlo značajan izraz "u svemu življenju!" (1 Pt 1,15) Prvi dio se odnosi na opravdanje, a drugi na posvećenje. Opravdan, svet život bit će zapažen ne po aureoli iznad glave sveca, već po njegovom govoru, hrani, aktivnostima, rasonodi i društvu. Sve će to biti posvećeno, odvojeno od grešnih i svjetovnih vrijednosti i putova, i odražavati kršćaninovu odanost Bogu iznad svega.

Bog koji nas je pozvao na svetost isti je Bog koji nas je stvorio. On zna što možemo i što ne možemo činiti svojom snagom; On također zna što možemo postići uz Njegovu pomoć. Onaj isti koji je započeo dobro djelo u nama, i dovršit će ga (Fil 1,6). On nije započeo svoje djelo u nama prije nego što je dobro razmislio kako će ga dovršiti (Lk 14,28-32). On nas poziva da budemo učenici koji će se potpuno odreći svega (r. 33) i Njemu omogućiti da u nama obavi svoje djelo. Bog nas ne poziva da sebe smatramo svetima ili da se hvalimo svojom bezgrešnošću, da ne bismo pali dok mislimo da stojimo (1 Kor 10,12). Pavao kaže: "Braćo, ja još ne mislim da sam to dohvatio. Ali kažem samo jedno: zaboravljajući što je nazad, ispružajući ruke prema onome što je naprijed, trčim prema cilju da postignem nagradu – nebesko stanje u koje nas je Bog pozvao po Kristu Isusu." (Fil 3,13.14)

5. Poziv na ljubav i poslušnost

Kršćansko ponašanje nadilazi urođenu čovjekovu težnju za samoodržanjem, samozbrinjavanjem i želju za apsolutnom osobnom nezavisnošću, jer smatra poslušnost Bogu i odanost nesebičnoj službi drugima osnovnim ciljem svakog nastojanja (Iv 14,15; 1 Kor 13). Taj način življenja u skladu je s biblijskom definicijom ljubavi i središnjom porukom Biblije. Citirajući Stari zavjet (Lev 18,19), Isus je opisao život kršćanina kao ljubav prema Bogu i ljubav prema bližnjemu (Mt 22,37-40). Ljubav nije raspoloženje niti osjećaj; to je aktivnost. Ona pobuđuje i upravlja svim osobnim, međuljudskim i društvenim odnosima. Na osobnoj razini, kršćaninova ljubav potiče na poniznost bez žrtvovanja samopoštovanja i poziva na samoodricanje koje ne vodi samouništenju. Kršćanin se brine o svojem tijelu, umu i duši tako što čuva i razvija svoj osobni identitet i sreću. U međuljudskim i društvenim odnosima, ljubav zahtijeva isto poštovanje identiteta i sreće svih ljudi bez obzira na starost, rasu, spol ili društveni položaj (Gal 3,28.29).

Ljubav je najuzvišeniji plod Duha (Kol 3,14; Gal 5,22) i konačni rezultat Božjeg djela otkupljenja. Ona nalazi svoj izvor i razlog u Bogu (1 Iv 4,10.11.19). Prema tome, polazna točka za ljudsku ljubav jest Božja ljubav koja prekida zloćudni ljudski ciklus usredotočenosti na samog sebe, koja je

u stanju podnijeti odbacivanje i mržnju i sebe ponuditi kao živu žrtvu za čovječanstvo nedostojno ljubavi. Kad ljudsko biće osjeti potrebu da odgovori ljubavju, Božja ljubav – sposobnost pružanja ljubavi – izlivena se “u našim srcima po Duhu Svetomu koji nam je dan” (Rim 5,5). Prva posljedica je rastuće osviještenje da Boga možemo nazvati *Abba*, svojim Ocem – (Rim 8,15) i da se prema Njemu možemo odnositi kao sinovi i kćeri. U isto vrijeme svoje bližnje počinjemo gledati kao braću i sestre, dostojne naše ljubavi, brige i sućuti.

Ljubav i poslušnost susreću se u odnosu ljubavi s Bogom i bližnjim. Stranac ili siročić ne moraju slušati. Ni rob ne sluša, on se pokorava. Ali dijete kojemu je stalo do Oca i koje je dirnuto Njegovom roditeljskom ljubavlju odgovara poslušnošću. “Ako me ljubite, vršit ćete moje zapovijedi.” (Iv 14,15) Često je ljubav prema Bogu udružena s poslušnošću (Pnz 6,4-6; 30,16; Gal 5,14; Iv 5,3) jer ljubav uživa u poslušnosti, a poslušnost je utjelovljenje ljubavi (Ps 40,9). Kršćanin izvršava Božju volju bez straha od kazne (Rim 8,15; 1 Iv 4,18), siguran da je Bog spreman oprostiti prijestupnicima svoga Zakona. U skladu s time, samo nas naše stalno odbijanje da poslušnošću odgovorimo na Božju ljubav može odvojiti od Njega (Mt 23,37; Rim 8,35-39).

Biblija opisuje način življenja kršćanina riječima iz kojih proizlazi da je ljubav nužna. Kategorički, neopozivo i izričito, Bog definira narav ljubavi na dva načina. Na prvom mjestu prikazuje način postupanja (Iv 3,16) i pristupa (Iv 15,13.14; Rim 5,8) i vrstu ljudi (1 Iv 4,8) koju zahtijeva takva ljubav. Drugo, u pisanom obliku objavljuje mjerila koja tvore temelj ljudske ljubavi na djelu, u ponašanju i osobi (Izl 20,1-17).

Biblija ne poznaje hipotetičnu, neodređenu ili odvojenu ljubav od ljudskog ponašanja. Ponekad ljudi tvrde da Isus (Mt 22,40) i Pavao (Gal 5,14) zastupaju ovu vrstu super-ideala naglašavajući razliku između Zakona (Božja volja) i ljubavi (Božje postupanje). Zagovornici tog mišljenja stavljaju ljubav na prvo, a Zakon na drugo ili sporedno mjesto; tvrde, naime, da ljubav čini Zakon nepotrebnim.

Međutim, čini se da je stvarnost upravo suprotna. Božji zakon izražava ljubav u obliku poticaja, na isti način kao što su tijekom ljudske povijesti božanska djela bila izraz Njegove ljubavi. I zato ne smijemo smatrati da postoji nepodudarnost između Božje volje (Zakona) i Njegovog djelovanja, jer ljubav nadahnjuje i jedno i drugo. Kad Isus tvrdi da cijeli Zakon i svi proroci počivaju na ljubavi, On odbacuje mišljenje da se Zakon i ljubav međusobno isključuju. Umjesto toga, to su dvije strane karaktera našeg nebeskog Oca. Jedna strana s ljubavlju, ali odlučno, štiti od zla i nudi sreću i blagostanje, dok druga djeluje stvaralački nudeći dobre darove Njegovoj djeci.

Na sličan način Pavao u Poslanici Galaćanima iznosi svoje razumijevanje ljubavi kao ispunjenje Zakona. Umjesto da Zakon i ljubav shvaća kao dva alternativna puta u spasenje, pri čemu jedan isključuje drugi, Pavao uzdiže Zakon kao recept za odnose nadahnute ljubavlju, a ljubav kao unutarnju predispoziciju potrebnu za uspostavljanje i održavanje tih odnosa.

Ljubav je kategorična ne samo zato što je izričito izražena u Kristovom životu i mjerilima ponašanja; ona je kategorična i po tome što je bezuvjetna i apsolutna (1 Kor 13,1-13). Budući da je ljubav apsolutna i budući da je srž Božjeg zakona ljubav, Njegove zapovijedi su apsolutno obvezujuće. Na toj se osnovi obnovljeno srce opredjeljuje za ljubav i uživa u poštovanju Božjeg zakona (Ps 1,2).

Kao pratitelj kategoričnosti, biblijska ljubav *agapē* je zapovijed. "Ljubi" Gospodina Boga svojega i "svoga bližnjega" jesu zapovijedi, a ne sugestije. To je činjenica bez obzira na to radi li se o Mojsijevim knjigama (Lev 19,18; Pnz 6,5) ili je to Isus ponovio (Mt 22,39). Za razliku od ljudskih naredaba, Božje zapovijedi su uvijek najuzvišeniji izraz ljubavi.

U skladu s time kršćani, kad se u proučavanju Božje riječi i u molitvi suoče s temeljnim načelima, s visokim normama ponašanja ili s izravnim pravilima ophođenja, ne osjećaju se ustrašeno ili poniženo. Suprotno tomu, duboka svijest o vlastitoj vrijednosti i zahvalnosti preplavljuje njihovo srce. Oni shvaćaju da se ne suočavaju s kapricioznim, samovoljnim ili neosjetljivim autoritetom, već s Božjom ljubavlju koja ih poziva na djelovanje. Zajedno s Pavlom znaju da ljubav suzbija njihove grešne sklonosti (2 Kor 5,14).

Kad se čovjekova volja izjednači s Božjom voljom i kad čovjekovo ponašanje sve više odražava božansko ophođenje praćeno ljubavlju, postupno nestaje straha od posljedica. Životna usmjerenost izražava se usklikom: "Što da činim, Gospodine?" (Dj 22,10). Tada se obraćamo Bibliji u potrazi za božanskim vodstvom u kršćanskom načinu življenja.

II. Poziv da živimo kao kršćani

Nazivati se kršćaninom znači postupati kao kršćanin. Priznanje i iskazivanje vjere mora se izraziti odgovarajućim ponašanjem, kao što je to Isus naglasio u usporedbi o dvojici graditelja (Mt 7,24-27). Samo verbalna ili formalna tvrdnja da smo učenici isto je tako nepredvidljiva i nesigurna u podupiranju dosljednog kršćanskog ponašanja kao što je pijesak siguran temelj građevine. Međutim, stijena simbolički pokazuje da je verbalna tvrdnja prešla na područje prakse, na duhovnu, fizičku, društvenu i osobnu razinu.

Drugi dio ove rasprave podijelit ćemo na četiri dijela koji odgovaraju duhovnoj, fizičkoj, društvenoj i osobnoj dimenziji života. Prva dva dijela obradit ćemo ukratko jer im se u drugim poglavljima knjige posvećuje veća pozornost. Kao prvo, odredit ćemo najvažnija pitanja ili probleme. Kao drugo, dat ćemo priliku Božjoj riječi da nam prikaže biblijska mjerila (opća načela, biblijske normativne uzore i pravila postupanja). U daljnje se analize ne bismo smjeli upuštati bez opasnosti od špekulacije. U stvarnom procesu odlučivanja svaki kršćanin morat će birati biblijske smjernice i parametre.

A. Načela duhovnog života

Najvažniji dio kršćanskog načina življenja jest njegova snažna duhovna dimenzija, odnos s Bogom (Izl 20,1-11). Ljudi žive u Božjoj prisutnosti ne samo zato što je Bog sveprisutan (Ps 139), već i zato što On želi prisnu zajednicu s njima (Zah 2,11). Iz tog duhovnog zajedništva s Bogom i duboko pobožnog načina življenja izrasta i zdravo zajedništvo s drugim ljudima i ostalim djelima stvaranja.

1. Kršćanski svjetonazor

Postojanje Boga i Njegovo stalno uključivanje u tokove prirodnih zbivanja određuje kršćanski svjetonazor. Taj svjetonazor utemeljen je na biblijskim načelima i normama.

a. Opća načela. *Načelo Božje imanentnosti* (Post 1,1-31; 2,1-25; Jr 23,23) ističe da svemir nije zatvoreni sustav (liberalizam) i da Bog nije odvojen od njega (deizam). Naprotiv, svijet prirode i

ljudska povijest otvoreni su za Njegovo uključenje (Dn 2); ukratko rečeno, Bog upravlja zbivanjima u čovjekovim poslovima (Dn 4,34-37; vidi Bog, IV. D). *Načelo transcendentnosti* (Hoš 11,9; Ps 89,7-9) potvrđuje da je Bog iznad djela stvaranja. To znači da ljudi nisu jednaki Bogu. Čekati na Njega i oslanjati se na Njega dobiva još dublji smisao kad znamo da On u svojoj transcendentnosti voli ljudska bića (Mt 6,25-34; vidi Bog, III. D). *Načelo velikog sukoba* (Otk 12,7-12; Post 3,15) smješta ljudsku stvarnost u okvir sukoba koji bjesni između dobra i zla i u koji su ljudi neizbježno uključeni. Taj sukob utječe na kršćaninov način življenja zato što odluke i postupci muškaraca i žena potvrđuju njihovu odanost i daju potporu ili Bogu i dobru ili Njegovom izazivaču Sotoni i zlu (Mt 6,24). Nauk o velikom sukobu daje smisao besmislenim patnjama i nadu u beznađu i smrti. (vidi Velika borba, I-VI.)

b. Normativni uzori. Job je prvi primjer življenja u okviru ovog biblijskog svjetonazora. Njegovo vjerovanje u Božju imanentnost i transcendentnost (Job 9,1-12) dalo mu je snagu da ne prokune Boga i umre (Job 2,9.10), već da potvrdi svoju opredijeljenost unatoč tome što je Bog jako daleko. Prva dva poglavlja u Knjizi o Jobu osvjetljavaju cijeli događaj i potvrđuju da su Jobove nevolje bile mikrokozam opće vjekovne borbe. Ova spoznaja daje snagu koja može svladati strah (Job 13,15). Završna poglavlja knjige potvrđuju biblijski svjetonazor.

Isus je vrhunski primjer života pred Bogom i u stalnoj zajednici s Njim. No Njegovo iskustvo seže dalje od Jobovog. Jobove su patnje završile kad se našao na rubu smrti (Job 2,6). No to nije bio slučaj kod Isusa (Fil 2,6-8). U satima koje je proveo na križu, ostavljen od svojih zemaljskih drugova, zaboravljen od svojeg Oca (Mt 27,46), Isus je svoj život predao u Božje ruke (Lk 23,46) i umro u miru.

Povijest proroka, učenika i mučenika u kršćanskoj eri potvrđuje da se biblijski svjetonazor koji podupire kršćanstvo može nositi s konačnim pitanjima o životu i smrti kao nijedan drugi svjetonazor. Zbog toga posvećeni kršćanin može krenuti novim smjerom i podnijeti nezamislive izazove (Ps 23,4), a ipak ostati vjeran do kraja (Otk 2,10).

c. Pravila postupanja. Više ulomaka u Svetome pismu podupire ponašanje koje odražava ovaj kršćanski svjetonazor. Spomenimo samo nekoliko njih: Psalam 14,1-5; 19,2-15; 23,1-6; 24,1-10; 91,1-16; 104,1-30; 139,1-24; Matej 6,25-34; Djela 17,22-31.

2. Kršćanska pobožnost

Svijest i priznanje Božjeg postojanja i Njegove naravi više je od pasivnog straha i poštovanja na daljinu. U kršćanstvu vjerski život označava prisan odnos s Bogom. Pobožnost je ponašanje koje se izražava u dubokim, osobnim i društvenim djelima posvećenosti Bogu. Prve četiri zapovijedi iznose nekoliko općih načela pobožnosti.

a. Opće načelo. Prema *načelu monoteizma* (Izl 20,1-3) postoji samo jedan, živi, pravi Bog, koga kršćani smatraju vrhovnim autoritetom. Ovo načelo zabranjuje svako uspoređivanje s jedino živim Bogom bilo u obliku stvorenja i stvari, bilo u obliku njihovih prikaza (rr. 4-6). Bog prihvaća od svojih stvorenja samo isključivo i neoskrvrnjeno štovanje. Idolopoklonstvo i preljub jednako su odvratni Bogu. *Načelo poštovanja Boga* (r. 7) zabranjuje nemar i lakomislenost u govoru i ponašanju. Uzimati Božje ime u psovka, šalama, proklinjanju ili zbog bilo kakvog beznačajnog razloga grijeh je. *Načelo svetkovanja subote* (rr. 8-11) znači poziv ljudima da iziđu pred Boga. Subota je posebno vrijeme kad se Stvoritelj i stvorenje

otvaraju jedno drugome, ne samo na trenutak, ne na neki mističan način ili na skrovitu mjestu, već u domu s obitelji, u zajednici s drugim kršćanima, u štovanju i molitvi, u svečanosti i hvaljenju. Ovaj je dan bez ikakve sumnje Božji dan (Iz 58,13) i kršćani svetkuju sedmi dan kao znak posvećenosti Bogu.

b. Normativni uzori. Velik dio Biblije opisuje događaje u kojima Bog i ljudi uspostavljaju međusobne odnose. Od Edenskog vrta (Post 3,8), pa kroz patrijarhalno razdoblje (Post 5,22-24; 12,7,8; 13,18), tijekom vremena kad je Izrael postojao kao narod (Izl 25,8; Iz 57,15) i tijekom kršćanske ere, Bog je tražio zajedništvo s ljudima i mnogi muškarci i žene odazivali su se obožavanjem i vjernošću. Tijekom svih milenija nakon Abela, vjerna Božja djeca doživljavala su progonstvo i bila izložena smrti. Tri mlada Judejca (Dn 3,1-30) predstavljaju one koji su ostali nepokolebljivi i doživjeli Božje izbavljenje. Njihov prijatelj, prorok Daniel, stekao je slično iskustvo (Dn 6,1-28).

Isusov način življenja savršeno ilustrira istinsku kršćansku pobožnost. Njegovo potpuno oslanjanje na Boga (Iv 6,38), Njegov običaj da daje slavu svojem Ocu (Mk 1,21; Lk 4,16.17), Njegov molitveni život (Mt 14,23; Lk 5,16), Njegovo poštovanje sedmog dana subote (Mt 12,9-12; Mk 2,27), i Njegovo usrdno nastojanje da ugodí Bogu (Iv 4,34), služe kao uzor svima koji Ga žele slijediti. Ovaj primjer je temelj biblijskog etosa kršćanske pobožnosti i slika je biblijske norme ponašanja.

Događaj sa zlatnim teletom (Izl 32) pokazuje čovjekovu slabost i sklonost ljudskih bića da sebi stvaraju bogove ne bi li našli svoje vlastito središte života. On također prikazuje tragediju do koje dolazi kad stvari, kao što su novac, moć, ljepota, slava ili apetit troše naše snage i odvrćaju nas od Boga i naših bližnjih.

c. Pravila postupanja. Izabrat ćemo samo nekoliko primjera iz mnoštva koje nalazimo u Božjoj riječi. Ona potvrđuju opća načela i biblijske norme na razini neposredne akcije: Propovjednik 5,1-6; Izaija 58,13; Matej 5,33-37; Hebrejima 10,25. Prema biblijskom etosu ljudski život se ne odvija samo na vjerskoj ili duhovnoj razini. I druge su dimenzije ljudskog života od najvećeg značenja. Duhovnost je pitanje prioriteta. Od nje drugi elementi dobivaju potporu i zaštitu od zlouporabe. Sada se okrećemo tjelesnoj dimenziji kršćanskog načina življenja.

B. Načela tjelesnog života

Bog, Stvoritelj i Spasitelj cijelog ljudskog bića, poziva sve ljude da teže najuzvišenijim zdravstvenim načelima. Prema Bibliji, zdravlje je dar i blagoslov kojim upravljamo kao Božji upravitelji. Mi čuvamo svoje zdravlje i kad je ugroženo, nastojimo ga vratiti (Izl 15,26; 3 Iv 2; vidi Zdravlje).

1. Načela za očuvanje zdravlja

Da bismo očuvali zdravlje, Bog očekuje da ne činimo, ne jedemo, ne pijemo niti mislimo ono što je štetno. On također traži da se umjereno služimo onim što je dobro i korisno (*Patrijarsi i proroci*, str. 471).

a. Opća načela. Kršćanska mjerila zdravlja počivaju na nekoliko općih načela. *Načelo očuvanja života* (Izl 20,13) ukazuje na to da je Bog vlasnik života i da se ljudi prema njemu moraju ponašati kao prema Božjem vlasništvu. Ništa što ugrožava ili uništava ljudski život ne smije biti dio kršćanskog načina življenja. *Načelo slobode od ovisnosti* (1 Kor 6,12; 10,23) opominje nas da se ne

služimo kršćanskom slobodom za zadovoljavanje neumjerenosti ili iskvarenog ukusa. Robovanje hrani, piću, duhanu, glazbi ili bilo čemu drugome nije u skladu s kršćanskim načinom življenja. *Načelo davanja slave Bogu* (1 Kor 10,31) usmjerava ljudski život prema najvišem cilju. Riječi, djela ili misli kojima se sramoti Bog štete ljudskim bićima i vrijeđaju Boga koji ih je stvorio i koji se brine o njima. *Načelo potpunog posvećenja* (1 Sol 5,23) naglašava razvojnu, progresivnu narav ljudskog života. Rastenje u milosti i svetosti isto je tako važno kao i tjelesni rast. Svaki izbor i odluka mogu unaprijediti našu sličnost s Bogom u smislu svetosti i moralne snage karaktera. *Načelo da je naše tijelo hram Svetoga Duha* (1 Kor 6,19.20) poziva na odbacivanje svake tjelesne navike koja bi ugrožavala ili onemogućavala razvoj ljudskog tijela. Zajedno s tekstom u 1. Solunjanima 5,23 ovo načelo podupire holistički pristup ljudskom biću po kojemu je svaka njegova dimenzija na isti način pod utjecajem božanske posvećujuće milosti.

b. Normativni uzori. Edenski vrt je primjer idealne životne sredine koja unapređuje ljudsko zdravlje. Služeći se njime kao uzorom, kršćanin u svoj način življenja nastoji uključiti zdravu prehranu, odmor, čist zrak, sunčevo svjetlo, rad i korisno vježbanje mišića i uma. Sklad u duši unapređuje se načinom života koji je usklađen s prirodom.

Na dvoru poganskog babilonskog kralja četvorica mladih ratnih zarobljenika suočila su se s kušnjom vjernosti zdravstvenim načelima koja Biblija proglašava normativima. Mladići su namili ostati vjerni svojim uvjerenjima. Unatoč okolnostima, Daniel i njegovi drugovi postali su živi dokaz prednosti zdravog načina života koji propisuje Biblija. Daniel i njegovi prijatelji stekli su nadmoćnu tjelesnu i duhovnu kondiciju koja im je poslila dobro došla u situacijama kad im je život bio ugrožen. Kraljevi su savjetnici doista imali razloga reći: "Ima u tvome kraljevstvu čovjek u kome prebiva duh Boga Svetoga." (Dn 5,11) Daniel je čuvao svoje tijelo kao hram, kao prebivalište Svetoga Duha.

Takvi događaji, zapisani u Svetome pismu, prikazuju kako su muškarci i žene u prošlosti prihvaćali ili odbacivali zdravstvena načela i snosili posljedice koje su slijedile. Oni usmjeravaju i naše postupke prema optimalnom zdravlju; tako se suzbijaju grešne sklonosti prema popuštanju lošim navikama (Br 11,31.32).

c. Pravila postupanja. Osim što objavljuje načela i konkretne primjere ponašanja, Biblija iznosi i mnogo neposrednije smjernice za zdravlje. Ovdje ćemo navesti djelomični popis uputa koje se odnose na različite aspekte ljudskog zdravlja:

Prehrana: Postanak 1,29.30; Levitski zakonik 11,1-47; 17,10-15; Izreke 20,1; 21,17; 23,20.30.31; Efežanima 5,18.

Odmor: Postanak 2,2.3; Izlazak 20,8-11; Psalam 23,1-6; 91,9; Marko 6,31.

Stres: Matej 6,25; Luka 12,29; 1. Petrova 5,7.

Podmukliji oblik ugrožavanja zdravlja je neumjerenost u onome što je dobro. U ovu kategoriju spada pretjerivanje u radu. U početku zamišljen kao blagoslov, rad je postao prokletstvo kad ga je čovjekov grijeh promijenio, izopačio i pretvorio u izvor zla. Lakomost i sebičnost dovode do ropstva, dječjeg rada, nepoštenih plaća, nehumanih radnih uvjeta i postupaka koji održavaju ponor između bogatih i siromašnih. Život je počeo ovisiti o radu umjesto o Bogu (Ps 127,1.2), izazivajući stres i bolest. Božja riječ poziva na umjerenost u svemu, na razumno služenje svim blagoslovima kako bismo sačuvali zdravlje.

2. Načela za obnovu zdravlja

Kao što je tjelesna dimenzija nerazdruživo sastavni dio ljudske naravi, tako je služba ozdravljanja sastavni dio Božjeg djela spasenja. Iako se načela za očuvanje zdravlja mogu primijeniti i na liječenje, moramo naglasiti i neka posebno važna načela i norme:

a. Opća načela. *Načelo darežljivosti* (Gal 6,9) zahtijeva od kršćana da čine dobro i sprečavaju zlo. Pasivno ili ravnodušno držanje ne može se suprotstaviti agresivnoj naravi zla. Bolest je agresivni neprijatelj i želja da se pomogne onima koji su u nevolji od najvećeg je značenja. *Načelo skrbi za bližnje* (Dj 10,38) novi je izazov Kristovim sljedbenicima da ublaže patnje i bol svojom nježnošću i ljubavlju. Ova služba često zahtijeva ulaganje požrtvovnih napora koji nadmašuju uobičajene. Osuđivačko držanje, često vidljivo kad su u pitanju osobe oboljele od spolnih bolesti ili AIDS-a, moramo zamijeniti sućutnom skrbi. *Načelo odgovornosti* (Iv 5,6.14) zahtijeva od bolesnika da surađuje u naporima i požrtvovnosti odgovornog osoblja. Ozračje međusobnog povjerenja unapređuje proces liječenja.

b. Normativni uzori. Isusov primjer nenadmašna je norma koja nadahnjuje muškarce i žene svih vremena (Mt 4,23.24; Mk 2,1-12). Idući Njegovim stopama, tisuće ljudi sudjeluju u zdravstvenom misionarskom radu, ponekad po cijenu vlastitog života. Kad Crkva nadahnjuje ljude da se opredijele za ovaj poziv i kad podupire zdravstvene i obrazovne ustanove, ona ide stopama Velikog Liječnika.

Usporedba o milosrdnom Samarijancu (Lk 10,30-37) postavlja normu za milosrdnu skrb kršćanina. Napaćenju osobi, čak i kad se radi o strancu i izgnaniku, potrebno je pokazati ljudsku brigu i to je važnije od obavljanja vjerskih dužnosti i osobnih poslova. Bližnji nije samo čovjek koji živi u našoj blizini, već svaka osoba kojoj je potrebno liječenje i skrb.

C. Načela društvenog života

Ljudi su po svojoj naravi društvena bića. Sam Stvoritelj je rekao: "Nije dobro da čovjek bude sam." (Post 2,18) Neposredno osnivanje braka (rr. 18-25), svakidašnje druženje s Bogom (Post 3,8.9), osnivanje obitelji i naglašavanje druge ploče Dekaloga – sve to ukazuje na važnost zdravih međuljudskih odnosa u kršćanskom načinu življenja. Biblija sadrži opća načela koja osvjetljavaju sve aspekte međuljudskih odnosa. Neka od njih glase: "Ne ubij!" (Izl 20,13), "Ne ukradi!" (r. 15), "Ne svjedoči lažno na bližnjega svojega!" (r. 16), "Ne poželi!" (r. 17). Apostol Pavao nabraja nekoliko sličnih pravila u Rimljanima 12 i 13; 1. Korinćanima 10,24; Efežanima 4,25-32. Isus je postavio "zlatno pravilo" kao najviše mjerilo u međuljudskim odnosima (Mt 7,12; Lk 6,31).

Osim toga, Biblija sadrži načela koja su primjenjiva na posebne odnose, premda ne smijemo zaboraviti da opća načela i dalje vrijede.

1. Kršćanski brak i obitelj

a. Kršćanski brak. Najbogatija i najdublja od svih ljudskih veza potječe od stvaranja. Unatoč ljepoti i skladu svojeg okoliša, Adam je od samog početka osjetio da je sam u Vrtu. Gospodin je riješio problem stvaranjem Eve. Izvještaj u Postanku 2 podsjeća nas da je brak po svojoj naravi daleko više od formalne veze, ustanove kojom se određuju prava, dužnosti i uvjeti zajedništva dvaju ljudskih bića različitog spola. Prvenstveno i najvažnije, brak je prisni i osobni odnos u kojemu dva odrasla bića suglasno otvaraju sva vrata i dopuštaju jedno drugome ulaz u najtajnije odaje

svojem tjelesnog, duhovnog i duševnog bića. U braku je oboje izloženije ranjavanju nego u bilo kojoj drugoj ljudskoj zajednici.

Upravo zbog ovog intimnog dijeljenja i davanja sebe drugome, Biblija iznosi niz pravila koja trebaju spriječiti zlorabe u braku. (Vidi Brak, I.)

(1) *Opća načela. Načelo bračnog trokuta* (Post 2,18,22) naglašava da je Bog partner supružnika u kršćanskom braku. Izazovi i rizici života u prisnoj, intimnoj bračnoj zajednici mogu se svladati jedino uz Božju pomoć i suradnju. Kršćani se oslanjaju na Boga i pri izboru bračnog druga. Oni se pokoravaju Njegovoj volji u svojim međusobnim odnosima. *Načelo jednakosti bračnih drugova* (Post 2,18) izraženo je riječima: "Načinit ću mu pomoć kao što je on" – ne podložnu ili manje vrijednu. Bračni drugovi odgovaraju jedno drugome ne samo po sličnostima, već i po razlikama koje mogu nadopuniti i obogatiti njihov odnos. Ovo načelo isključuje svako iskorištavanje, podjarmljivanje ili elitizam. *Načelo ekskluzivnosti* (Izr 5,18) poziva na odanost samo jednom partneru koja je veća od odanosti obitelji i prijateljima. *Načelo jedinstva* (Post 2,24) naglašava spremnost oba bračna druga da sjedine svoju volju, sklonosti, ciljeve i sredstva radi nastajanja "jednog tijela". Svaki bračni drug brine se o drugome kao sebi samome (Ef 5,28), oni pripadaju jedno drugome (1 Kor 7,4). *Načelo vjernosti u braku* (Mt 19,6) štiti jedinstvo bračnog para od vanjskih napada, frivolnosti, ćudljivosti i nevjere u braku (Izl 20,14). Kršćanin se u ovom zavjetnom odnosu potpuno predaje obećavajući najdublju ljubav i u dobru i u zlu, u bolesti i u zdravlju.

Ideali u biblijskim načelima pokazuju Božju savršenu volju za savršenu sreću. Da bi potaknuo muškarce i žene da dostignu ovaj visoki ideal bračnog života, Bog u svojoj Riječi objavljuje nekoliko primjera kojima postavlja normu za kršćanski brak.

(2) *Normativni uzori*. Poetskim, ali izrazito realističnim jezikom, Pjesma nad pjesmama iznosi ljepotu, bol, čežnju, visinu i dubinu bračne ljubavi. Početak i produbljanje te ljubavi između Salomona i Sulamke, njihovo vjenčanje, privremeni rastanak i radosni sastanak, sazrijevanje neodoljive i neugasive međusobne odanosti, sve je to opisano u Božjoj riječi kao prekrasni uzor za svaku bračnu zajednicu.

Abigajila pruža drugi vrijedan primjer. Žena velike ljepote i profinjenog ukusa, udala se za čovjeka koji je bio "surov i opak" (1 Sam 25,3). Nitko ne zna koliko puta je bila zlostavljana i osramoćena od svojeg muža i koliko puta je posredovala između muža i onih koje je on zlostavljao. Zapisani su samo njezini naponi da spasi Nabala od Davidovog gnjeva, ali njezin primjer služi na čast bezbrojnim bračnim drugovima koji tiho i strpljivo herojski trpe, jednostavno iz ljubavi.

Izakovo iskustvo – njegova spremnost da poslušna očev savjet, njegove neprestane molitve i ispitivanje srca koje je pridonijelo njegovoj trajnoj životnoj sreći u braku (Post 24,1-9.54-67) – primjer je pravilne pripreme za brak. Tragični Samsonov kraj bio je posljedica njegove nesuzdržljivosti, popuštanja slabostima, nastojanja da zadovolji vlastite prohtjeve i želje. Za njega je zadovoljavanje strasti bilo najviše i jedino mjerilo sreće (Suci 14-17). Mnogi su prije i poslije njega otkrili da "ne uspijevaju nakane kad nema vijećanja, a ostvaruju se gdje je mnogo savjetnika" (Izr 15,22). Na nesreću, mnogi ovo iskustvo stežu kad je već prekasno.

(3) *Pravila postupanja*. Na mnogo mjesta Biblija iznosi izravne smjernice za sretan brak. Takvi se tekstovi nalaze u Ponovljenom zakonu 7,3-5; Ezri 10,10-14; Izrekama 5; Rimljanima 7,2,3; 1. Korinćanima 7,1-39; Efežanima 5,22-31; Kološanima 3,18.19; 1. Timoteju 5,14; Hebrejima 13,4; 1. Petrovoj 3,1-7.

Kršćani žele sačuvati visoke ideale u bračnim odnosima iz najmanje dva razloga. Prvo, prihvaćajući Božju volju, dobivaju jedan od Božjih najdragocjenijih darova: sretan dom. To se događa unatoč činjenici da nijedan brak nije bez mane, nijedan supružnik nije savršen i nijedan ne nadopunjuje svojeg bračnog druga savršeno u svemu. Drugo, kršćani održavaju visoke ideale u braku zbog ljubavi prema Bogu i svojem bračnom drugu. Vjernost postaje dar ljubavi i usmjerena je isključivo na bračnog druga, jer bi ga u protivnom ranio i upropastio. U takvom ozračju njihova veza nužno jača. Iz zdrave bračne ljubavi koja se razvija javlja se još jedna dragocjena vrijednost: dom postaje obitelj.

b. Kršćanska obitelj. Biblija pridaje veliko značenje stvaranju ljudske obitelji. Kršćanski obiteljski način življenja odražava tu znakovitost u načelima obiteljskog života.

(1) *Opća načela. Načelo rađanja djece* (Post 1,28) osigurava produženje ljudske vrste i zahtijeva stvaranje odgovarajućeg doma za djecu. Bog je i Adamu i Evi zapovjedio da se plode i množe ne samo zato što je oboje bilo potrebno za produženje vrste, već i zato što je dom pobožnog bračnog para najbolje mjesto za slabo, ranjivo i potpuno ovisno novorođenče. Dolasku djeteta na svijet treba prethoditi bračni sklad i treba biti neovisan o njemu. Kad se rađanje djeteta smatra sredstvom za održavanje braka, djeca mogu postati žrtve napetosti među roditeljima. *Načelo skrbi o djetetu* (Post 18,19; Ef 6,4) obuhvaća nekoliko zadataka. Prvo i najvažnije, svako dijete treba uživati nepodijeljenu ljubav roditelja. Pristranost u odnosima između roditelja i djece nanosi duboke rane onima koji su zanemareni i vrlo često onesposobljava onoga tko uživa izuzetne prednosti. Tek kad njeguju nepristranu ljubav, roditelji mogu uspješno provoditi odgoj i stegu. Biblija tvrdi da je pravilno primijenjena stega rječiti izraz ljubavi (Izr 13,24). *Načelo pomaganja djeci* u financijskim i fizičkim potrebama (1 Tim 5,8) odlikuje kršćanski način života. Roditelji su odgovorni ne samo za zadovoljenje svakidašnjih potreba svoje djece, već im, ako to okolnosti dopuštaju, trebaju omogućiti obrazovanje, godišnje odmone, kulturne aktivnosti, pa čak i osigurati baštinu (2 Kor 12,14).

Načelo poštovanja roditelja (Izl 20,12) stvara okruženje u kojemu se obiteljske odgovornosti mogu prikladno ispuniti. Roditelji ne mogu ispuniti upravo opisane roditeljske dužnosti ako nemaju autoriteta u svojem domu. Dob, veća zrelost, obrazovanje, iskustvo, sve su to prednosti koje djeca mogu i trebaju koristiti sa zahvalnošću. Potrebne, ali ponekad neugodne lekcije i zadaci nikada se ne mogu naučiti i obaviti ako nedostaje dužno poštovanje. *Načelo skrbi o starijima* (Lev 19,32) dovršava čovjekov životni ciklus. Poštovanje i skrb o roditeljima i starijim članovima obitelji kršćani smatraju svojom kršćanskom dužnošću i prednošću. U civilizaciji u kojoj se ljudske vrijednosti često mjere po tome koliko su korisne ili doprinose uspješnosti, slabiji i stariji se odbacuju. Često se dragi roditelji osjećaju odbačeni jer ih djeca smještaju daleko od topline doma u ustanove u kojima rijetki posjeti djece izazivaju neizrecive patnje. Biblija zahtijeva odgovarajuće poštovanje starijih.

(2) *Normativni uzori.* Izvještaj o stvaranju treba poslužiti kao primjer bračnim parovima koji planiraju djecu. Prije svega, Bog je planirao stvaranje muškarca i žene: "Načinimo čovjeka!" (Post 1,26) Donošenje djeteta na svijet treba biti svrhovito i planirano, a ne nepromišljeni događaj bez razmišljanja o posljedicama. Drugo, Bog je pripremio sve što je bilo potrebno za prva stvorenja: zrak za pluća, hranu za želudac, svjetlost za oči, rad i odmor za mišiće, tajne i zakone prirode za

um i subotu za susret s Bogom. Kršćanski način življenja potiče suvremene roditelje da se povedu za našim nebeskim Ocem u poštovanju načela skrbi i održavanja obitelji.

U domu Izaka i Rebeke u ozbiljnoj je mjeri bilo narušeno načelo nepristrane ljubavi. Izak je više volio Ezava, a Rebeke Jakova (Post 25,18). Suparništvo među braćom, pa čak i mržnja, pridonijeli su raspadu te obitelji. Slično ocu, i Jakov je više volio Josipa, a posljedice su bile iste (Post 37,3.4). Ova dva negativna primjera potvrđuju načelo odgovarajuće njege djece i pokazuju koliko je važno da roditelji budu nepristrani.

Abraham i Izak ističu se kao prekrasan primjer međusobnog poštovanja i ljubavi. Na brdu Moriji sin je vjerovao ocu čak kad se suočio sa smrću, jer se naučio uzdati u Boga svojeg oca (Post 22,1-14). Sasvim je suprotan primjer Eli koji je izgubio vlast nad svojim sinovima, ali i njihovo poštovanje (1 Sam 2,22-25). Onako kao što je Izak dobio blagoslov, tako su Elijevi sinovi poželi osobnu propast i smrt i izazvali nacionalno opadanje i propast na moralnom području.

Na kraju, mnogi drugi primjeri postavljaju norme ponašanja u obitelji. Među njima možemo spomenuti Anu i Elkanu (1 Sam 1,2), Josipa i Mariju (Mt 1,18-25; 2,1-23), Loidu i Euniku, baku i majku mladog Timoteja (2 Tim 1,5).

(3) *Pravila postupanja*. Za izravnije smjernice vezane uz obiteljski život, kršćanin može proučiti tekstove kao što su: Izlazak 21,15.17; Levitski zakonik 19,3; Ponovljeni zakon 27,16; Izreke 1,8; 6,20; 23,22; Efežanima 6,1-4; 1. Timoteju 5,1-8; Titu 2,3-6; Hebrejima 12,7-11.

Mnoge pozitivne vrijednosti proizlaze iz poštovanja kršćanskih načela obiteljskog života. Među najvažnijima je identitet, svijest o samom sebi. Njegova osnova počiva na dijalogu sa samim sobom i s drugima (Post 2,18). Dijalozi mogu imati oblik samoprocjene (Rim 2,15) ili samoohrabrenja (Ps 5,12; 116,7). Osim toga, potreba za pripadanjem nagoni nas na dijalog s onima koji su nam važni i na pokušaj da ih oponašamo. Na taj način naša svijest o sebi dobiva društvenu dimenziju. Prilikom rođenja ljudi nemaju instinkta koji bi ih autonomno vodili kao što ih imaju životinje. Njima je potrebna skrb, usmjeravanje, oblikovanje, opraštanje, prihvaćanje i potvrđivanje u ljubavi. Obitelj je Bogom dana sredina u kojoj ljudi stječu zdravu svijest o vlastitoj vrijednosti i identitetu.

Na isti način obitelj osigurava sredinu koja potiče i omogućuje stjecanje navika i formiranje vrijednosnog sustava. Primjeri koje djeca promatraju, prilike koje im se pružaju, vrsta glazbe, knjige, hrana, društveno ozračje i vjerska orijentacija kojima su djeca izložena, sve to u velikoj mjeri oblikuje njihove navike i vrijednosti koje će usvojiti. Ellen White piše: "Svaki član obitelj treba biti odgojen Kristovim poukama. ... Ovo je cilj koji svaka obitelj treba postići. ... Vjerski odgoj znači mnogo više od običnog obrazovanja. To znači da se molite sa svojom djecom učeći ih kako da se približe Kristu i iznesu Mu sve svoje potrebe. To znači da u svom životu morate pokazati da vam je Isus sve, da vas Njegova ljubav čini strpljivima, ljubavnima, trpeljivima, a ipak odlučnima da kao Abraham zapovijedate svojoj djeci." (*Temelji sretnog doma*, str. 293)

Iskustvo potvrđuje da vjerski i duhovni odgoj ne može biti prepušten samome djetetu. Potrebna je roditeljska posvećenost i sredina nadahnuta ljubavlju da bi se nadvladali pritisci koji ljude odvođe u pogrešnom smjeru. Kršćanska obitelj nastoji uzdići božanska načela i na taj način društvu podariti muškarce i žene koji žive pošteno i u Božjem strahu. (Vidi Brak, II. A.)

2. Problemi u braku i obitelji

Kršćani se ne mogu zadovoljiti opisivanjem ideala i identificiranjem nedostataka. Okrutna stvarnost ugroženih i propalih brakova i domova zahtijeva pomoć. Prije nego što se usredotočimo na biblijske smjernice za rješavanje bračnih i obiteljskih problema, ukratko ćemo proučiti zaštitne mehanizme u kršćanskom braku i obiteljskom načinu življenja.

a. Preventivni način življenja. Predbračno razdoblje života od presudne je važnosti. Kršćanski način življenja zahtijeva pomnivo samoispitivanje, strpljivo proučavanje mogućeg bračnog druga, dovoljno vremena za međusobno upoznavanje prije nego što osjećaji nadvladaju razum, traženje savjeta od iskusnijih i pouzdanih osoba, održavanje visokog standarda spolne neporočnosti i, iznad svega, stalnu molitvu i traženje Božje volje. Nitko ne može biti dovoljno razuman i mudar za samostalan izbor bračnog druga (5T 106,107), ali upravo navedene mjere opreza mogu smanjiti rizik za ozbiljnu tragediju.

Kršćanski način življenja teži za skladom i trajnošću bračne zajednice. Zbog toga uzajamna briga i romantika iz razdoblja prije braka trebaju preživjeti dan vjenčanja, dolazak djece i zlatne godine. Oba bračna druga trebaju njegovati uzajamnu ljubav i ustrajno se truditi da dostignu zajednički ideal. U kršćanskom braku mora postojati stalno dijeljenje osjećaja, ciljeva, strahovanja i nadanja da bi se spriječilo razočaranje, otuđenje i zahlađenje koje može naštetiti braku.

Kršćanski način življenja usredotočuje se na članove obitelji. *Zajedništvo* moramo svjesno njegovati i razvijati igrama, izletima i jednostavnim zagrljajima. *Tradicije* svojstvene svakoj obitelji još više pojačavaju svijest o pripadnosti svakog njezinog člana; to mogu biti posebne proslave, ljetovanja, redovne duhovne aktivnosti i drugi kreativni obiteljski običaji. *Prihvatanje* svakog člana obitelji onakvim kakav jest zahtijeva strpljivost prema pogreškama i priznavanje osobnih sposobnosti i jedinstvenih karakteristika svakog člana. *Primjena stege* zaštitit će svakog člana od neposredne povrede, ali i od moguće opasnosti da razvije štetne navike. I, na kraju, *redovno bogoslužje* ojačat će svijest o božanskoj prisutnosti u domu donoseći svima osjećaj sigurnosti.

Kad se unatoč uložnim svjesnim naporima za njegovanje kršćanskog načina življenja ipak pojave nevolje, Biblija sadrži smjernice namijenjene kršćanima koji se u braku i obiteljskom životu suočavaju s problemima.

(1) *Opća načela.* *Načelo spasiteljskog sukobljavanja* o kojemu Isus govori u Mateju 18 može se primijeniti i na rješavanje bračnih i obiteljskih problema. Čim u ponašanju primijetimo udaljšavanje, Isus nas poziva da "idemo" i spašavamo svojeg "brata". Ako ne dođe do uspostave komunikacije, možda će biti potrebno potražiti pomoć na drugome mjestu. Razmatranje problema s jednim ili više iskusnih pomagača često donosi dobre rezultate. U slučaju da propadnu i ovi naponi, Crkva koja je bila svjedok davanja bračnog zavjeta, treba se uključiti u ozdravljenje braka. *Načelo privremenog razdvajanja* moglo bi biti sljedeći spasonosni korak (1 Kor 7,5.10.11). Tako se može dobiti vrijeme za smanjivanje napetosti, razmišljanje, savjetovanje i molitvu. Ali Pavao upozorava da takvo razdvajanje može bračne drugove izložiti kušnjama i zato savjetuje da ono bude kratko radi molitve. *Načelo svetosti braka* izdiže bračnu zajednicu iznad ljudskog dodira, čini je nedostupnom za utjecaj volje ili želja bilo koje druge osobe. Isusove riječi su vrlo jasne: "Što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!" (Mt 19,6) Smrt je jedini neizbježni razlog za prestanak bračne zajednice (1 Kor 7,39). Čak ni preljub, najozbiljniji prekršaj bračnog zavjeta, nije automatski razlog za rastavu.

Isus ga smatra izuzetkom od načela svetosti ili nepovredivosti, a ne drugim načelom koje se suprotstavlja ili je paralelno s osnovnim načelom (Mt 19,9). Malahija govori da je Bog odbacio svoj narod "zato što je Jahve bio svjedok između tebe i žene mladosti tvoje kojoj si nevjeran premda ti drugarica bijaše i žena tvoga saveza. ... Poštuj dakle život svoj i ne budi nevjeran ženi svoje mladosti. Jer ja mrzim otpuštanje žena – govori Jahve, Bog Izraelov." (Mal 2,14-16) Kršćanin, suočen s nevjerom svojeg bračnog druga, odlučuje se na rastavu jedino u slučaju kad ne postoji mogućnost za ponovno uspostavljanje zajednice (1 Kor 7,15).

(2) *Normativni uzori*. Iskustvo proroka Hošee opisuje ponašanje muža čija je žena učinila preljub (Hoš 1,2,3; 3,1-3). Nemirna žena napušta bračnu zajednicu, ali je muž otkupljuje iz ropstva u koje je pala, oprašta joj preljub i ponaša se prema njoj s poštovanjem i ljubavlju. Sudbina ovog proroka samo je blijedi prikaz odnosa između Boga i Njegovog naroda. "Svi su oni preljubnici", kaže Gospodin (Hoš 7,4), ali se On ipak ne "rastavlja" s njima. "Kako da te dadem... kako da te predam!" (Hoš 11,8) – uzvikuje Bog ispunjen ljubavlju koja nadilazi nevjeru. Prema tome, Biblija nam upućuje poziv na vjernost u braku (Mal 2,14-16), ali ističe i normativni uzor božanskog primjera opraštanja preljuba.

Obiteljski problemi ne mogu se potpuno spriječiti samo vjernim poštovanjem načela. Čak se i dom Adama i Eve morao suočiti s ljubomorom između braće i s nepokornim ponašanjem Kajina. U usporedbi o izgubljenom sinu, kršćani mogu naći nadahnuće za strpljenje i podnošenje u ophođenju s "izgubljenim" sinovima i kćerima; tamo također mogu naći načela za obnovu obiteljskih odnosa (Lk 15,11-32).

Obiteljski problemi također mogu biti posljedica pogrešnih postupaka roditelja. Jonatan je primjer uzornog sina koji je poštovao svojeg oca, kralja Šaula, ali nije htio surađivati niti se prikloniti njegovom načinu života (1 Sam 19,1-7). Na nesreću, Jakov je surađivao s majkom u nečasnim postupcima, koji su doveli do nemira u obitelji koji je trajao naraštajima (Post 27).

(3) *Pravila postupanja*. Od biblijskih tekstova koji sadrže neposredna pravila ponašanja u braku i u obitelji spominjemo sljedeća: Ponovljeni zakon 21,15-21; Matej 5,32; 19,5-9; Marko 10,11,12; Rimljanima 7,2,3 i 1. Korinćanima 7.

Činjenica da dobri kršćani ne osnivaju uvijek dobre brakove niti su sve kršćanske obitelji uzorne, ne ohrabruje. To se može dogoditi zato što nisu prizvali Boga u pomoć ili što Njegova volja nije bila pravilno protumačena ili što se jednostavno nisu željeli odreći svojih sebičnih putova. Osim toga, upravo zato što skladni odnosi čine branu protiv grijeha, Sotona tako žestoko napada brakove i obitelji. Stoga postavljamo pitanje: Kakav je kršćanski način postupanja u slučaju neizbježnog raspada obitelji?

b. Rastava. Rastava nikada nije rješenje, već razrješenje. To je raspad braka i širenje njegovih problema na još veći krug. On iza sebe ostavlja ranjene i podijeljene osobe koje su nekad bile "jedno tijelo". On obilježava velik broj nevinih osoba za cijeli njihov budući život. Zato će kršćanin uvijek radije prihvatiti da bude žrtva rastave nego njezin uzrok, pa će zatražiti savjet i snagu za očuvanje braka ako je to ikako moguće. Tek nakon što budu iscrpljene sve mogućnosti, kršćanin može pristati na započinjanje postupka za rastavu braka.

Tijekom tog bolnog razdoblja i duže vrijeme nakon rastave, kršćanin treba izbjegavati druženje s osobama suprotnog spola izvan obitelji. Nekoliko razloga zahtijeva takvo ponašanje. Prvo, nada u skoro sklapanje novog braka može prevagnuti u naporima da se razriješe

problemi postojećeg. Drugo, dubok osjećaj promašenosti i manje vrijednosti čini čovjeka emocionalno ranjivim i u takvom stanju nema mnogo opreza i razboritosti. Novi odnosi mogu se razviti prebrzo i postati odviše duboki, bez dovoljno vremena i prilike za bolje upoznavanje i razumno odlučivanje. Treće, kad se emocionalne povrede i nezaliječena sjećanja prenesu u novi odnos, oni postaju skrivene prepreke koje mogu eksplodirati izazivajući dodatne probleme. Osim toga, povrijeđena osoba troši golemu snagu na liječenje svojih osjećaja pa joj preostaje vrlo malo energije za kreativno suočavanje s potrebama i nedostacima druge osobe. I na kraju, kad su tu još i mala ili ovisna djeca, njihova ranjena srca neće moći podnijeti da se pažnja njihovog roditelja tako brzo okrene prema stranoj osobi. Djeca se vrlo rijetko (i često nikada) ne "rastavljaju" od svojeg roditelja. I kad nova osoba "prodre" u razoreni dom, rizik od njegove propasti postaje vrlo stvaran.

c. Ponovni brak. Ponovni brak s drugom osobom ne čini se biblijskim rješenjem. Izuzetak može biti osoba čiji je bračni drug učinio preljub i tako raskinuo zavjet vjernosti i pravilo "jednog tijela" (Mt 19,9). Mi kažemo "može biti" zato što preljub nije neoprostiv grijeh, ali i zato što svi preljubi nisu isti. Nevjera učinjena u trenutku kušnje nije isto što i planirana i hotimična nevjera nekoga tko drugoga navodi na preljub.

Ali zašto je preljub tako poseban grijeh? Zar nisu i takvi grijesi kao što je otpad (kršenje zavjeta vjernosti Bogu), napuštanje (kršenje zavjeta zajedništva i skrbi), zlostavljanje (kršenje zavjeta ljubavi i nježnosti) i nečiste misli (prikriveni oblik preljuba) razlog za rastavu braka? U tekstu u 1. Korinćanima 6,16-18 Pavao ističe posebnu narav spolnog grijeha.

1. Tjelesno, mentalno i emocionalno zlostavljanje, otpad od vjere, napuštanje bračne zajednice, pa čak i nečiste misli mogu se pojaviti kao pojedinačna pojava i ukloniti pokajanjem. Spolni čin uključuje cijelo čovjekovo biće, sve elemente njegove osobnosti i djeluje na samu ličnost sudionika: "Ili ne znate da onaj koji se s bludnicom združi s njom biva jedno tijelo?" (1 Kor 6,16) To se ne događa kod drugih grijeha. Oni nisu upereni protiv homogenosti tijela (r. 18).

2. U spolni grijeh uključeno je još jedno slobodno ljudsko biće. I sve što čini tu osobu, isto je tako pod utjecajem tog čina pa pokajanje jednoga ne uklanja niti poništava posljedice utjecaja na osobnost drugoga ili na sve druge osobe pogođene preljubom.

Ova dva čimbenika, djelovanje na jedinstvo osobe koja se upustila u spolnu aktivnost i uključivanje još jednog partnera u preljub, čine ovaj grijeh kobnim po bračnu zajednicu. Od tog trenutka prvotna bračna zajednica se promijenila i samo čudo božanske milosti može dovesti do pomirenja.

d. Kohabitacija. Kohabitacija je zajedničko življenje bez zakonske ili crkvene potvrde. To je privatni dogovor utemeljen na odluci para i odražava njihove želje i shvaćanja. Takav način ponašanja stran je kršćanskom načinu življenja iz više razloga:

1. Kohabitacija nema biblijske potvrde ni potpore. Bilo koja intimna spolna zajednica dviju osoba suprotnog spola izvan bračnog saveza naziva se preljubom ili bludom.

2. Zajedništvo između dvoje supružnika obuhvaća prednosti i odgovornosti. Iskustvo pokazuje da se odgovornost za nečiju sreću shvaća ozbiljno tek kad se ozbiljno shvati i odgovornost prema toj osobi. Ako se odgovornost muža prema ženi temelji na njegovoj odgovornosti prema Bogu i Crkvi, onda ovi autoriteti podupiru načela bračnog zavjeta (Mal 2,13-16). Ako odgovornost prema partneru shvaćamo kao odgovornost prema sebi ili jednom partneru, onda sama od-

luka da više ne budemo odgovorni partneru ukida dužnost *prema* drugome. Nitko nije obvezan ili dužan štiti i poštovati takvu zajednicu.

3. Posvetiti nekome svoje najdublje osjećaje i učiniti sebe ranjivim bez ikakvog drugog jamstva osim obećanja ljudskih usana, želja ili težnji, rizično je i nemudro. Zbog toga su vrlo mršavi izgledi za trajnost ili dubinu takvih odnosa. (Vidi Brak, II. B. C.)

3. Problemi seksualnosti

a. Ljudska seksualnost. Kršćansko svjedočenje o prikladnom spolnom ponašanju od neizmjerne je važnosti za suvremenu društvenu zajednicu. Mnogi društveni i osobni problemi nastaju kao posljedica čovjekove nesposobnosti da uspješno obuzda ili regulira dinamiku ovog prirodnog nagona. Seksualna revolucija je samo intenzivirala i zaoštrila već ionako tešku situaciju. Kao posljedica toga kršćanin živi u civilizaciji koja seksualno izražavanje smatra ključem sreće, a izvanbračne spolne odnose normalnima, koja tolerira homoseksualnost i neke druge spolne nastranosti i prihvaća ih kao autentične alternativne načine življenja. Izbjegavanje jasnih smjernice u toj dimenziji ljudskog ponašanja može biti isto tako neodgovorno kao i previđanje ili opravdavanje izopačenosti intimnosti. Božja riječ ne šuti niti je ravnodušna prema spolnosti, kao što će pozorno proučavanje Biblije mnogostruko pokazati.

(1) *Opća načela. Načelo opravdanosti razlike među spolovima* jasno proizlazi iz Biblije (Post 1,27.28.31). Bog je namjerno stvorio dvije jedinke suprotnog spola. I muškarci i žene stvoreni su na Božju sliku, ali su njihove uloge i funkcije, da ne govorimo o umu i tijelu, različite. Činjenica da se muškarac i žena razlikuju ne znači da je jedno manje vrijedno u odnosu na drugo. (Vidi Brak, I. E. 1. b.)

Načelo opravdanosti i prihvatljivosti spolnosti potvrđuje da spolni nagon i spolna aktivnost sami po sebi nisu ni zli ni grešni (Post 1,28; 2,24.25; 4,1). Biblija često i otvoreno govori kako je muškarac "poznao" svoju ženu; tako ona definira granice okvira u kojem je spolna aktivnost prihvatljiva i dobra. Prvo, intimnost po svojoj naravi nije samo tjelesna; njezino izražavanje obuhvaća i zahtijeva emocionalnu, racionalnu, voljnu, društveno-ekonomsku, pravnu i duhovnu dimenziju. Drugo, ljudskoj spolnosti je potrebna svetinja braka zato što se duhovno komuniciranje ne može odvijati trenutačno ili nasumično; ono zahtijeva izdvojenost, istinsku emocionalnu suglasnost, slobodni pristanak razuma i volje te puno prihvaćanje društvenih, ekonomskih i pravnih odgovornosti. Treće, budući da se zajedništvo i intimnost ne mogu uspostaviti s više partnera, kršćanski način življenja zahtijeva doživotni brak jednog muškarca i jedne žene. Jedino unutar tih granica čovjek može naći dovoljno sigurnosti, povjerenja i predanosti da čitavo svoje biće otvori drugoj osobi. Samo unutar tih granica spolni odnosi mogu ostati prihvatljivi i dobri.

Načelo seksualne neporočnosti i čistoće protivi se svim oblicima nastranosti i zloporabe ljudske intimnosti (1 Kor 6,15-20). Poštujući ovo načelo, kršćanin će odbaciti sve oblike poročnosti, čak i onda kad su društveno i kulturno prihvatljivi.

Prostitucija, koja se sastoji od prodavanja vlastitog tijela, neprihvatljiva je iz više razloga. Ona odvaja tjelesni aspekt spolnosti od ostalih elemenata ljudske osobnosti i vlastitu vrijednost ograničava na tržišnu. Osim što pridonosi širenju spolno prenosivih bolesti, prostitucija potkopava stabilnost braka i sigurnost društvenih odnosa. Sve izvanbračne spolne odnose moramo odbaciti

iz istih razloga iz kojih odbacujemo i prostituciju, čak i onda kad seksualna aktivnost nije plaćena ili na neki drugi način nagrađena (Pnz 22,22).

Incest je odbojan iz dodatnih razloga. On narušava odnose među bliskim rođacima i postaje posebno traumatičan za zlostavljane maloljetne ili odrasle osobe koje ne pristaju na takav odnos. To je kršenje ljudske slobode, ponižavanje ljudskog dostojanstva i može izazvati mentalne i emocionalne traume koje nerijetko navode na prostituciju i do kraja života izazivaju spolnu neuravnoteženost. Silovanje je zabranjeno iz sličnih razloga i ima slične posljedice. I jedno i drugo su kriminalne radnje; odgovorne bi osobe svaki takav slučaj morale prijaviti nadležnim vlastima.

Kršćani odbacuju i druge perverzne običaje kao što su sodomija, transvestizam, pedofilija i voajerizam. Pornografija je iz više razloga odbojna i uvredljiva za kršćanina. Naglašavajući senzualno i provokativno, pornografija je snažno oružje u ponižavanju muškosti i ženstvenosti do razine seksualnih objekata. Ona stimulira spolni nagon bez međuljudskih odnosa ili uzajamnog poštovanja. Budući da spolno zadovoljavanje postaje glavni cilj seksualne aktivnosti, lako se razvija navika zanemarivanja potreba partnera. Seksualnost postaje pitanje mašte koja brzo degenerira u opsesiju i dovodi do neprilagođenih brakova. Pornografija je postala posao s milijunskom zaradom, protiv kojeg kršćanin mora ustati i aktivno mu se suprotstaviti.

Da bi muškarcima i ženama shvatili biblijsko gledište o spolnosti, ali i dužnostima i prednostima bračnog života, nužno je odgovarajuće poučavanje. Obitelj i Crkva trebaju preuzeti odgovornost za pripremanje mladih da postanu jaki i neporočni.

(2) *Normativni uzori*. Biblija otvoreno zapisuje žalosne slučajeve pogrešnog spolnog ponašanja, ali i prekrasne primjere plemenitih pobjeda nad zlom. U tim događajima možemo vidjeti na djelu ljudsku pokvarenost i dosljedno božansko odbacivanje grijeha u svim okolnostima i situacijama. Potifarova žena i njezin način života prikazani su kao suprotnost Josipu i njegovom načinu života. U njegovom su slučaju i preljub i blud bili bezuvjetno odbačeni (Post 39,6-23). Ovaj izvještaj pokazuje da su preljub i blud neprihvatljivi za sve, i za bogate i moćne koji imaju vlast da izrabljuju druge i da ih čak osude na smrt, ali i za robove kojima su oduzeta sva prava.

Odvratno grupno silovanje koje se dogodilo u Gibeji Benjaminovoj pokazuje kako nisko mogu pasti ljudi koji robuju svojem spolnom nagonu. Cijeli narod je ustao protiv stanovnika grada da bi osvetio smrt žrtve i poslao jasnu poruku njegovim stanovnicima da se mjerila pristojnosti i ljudskih prava moraju poštovati (Suci 19,20).

Rodoskrvno silovanje polusestre Tamare od strane nesuzdržanog i nediscipliniranog Amnona (2 Sam 13,1-20) upućuje drugu šokantnu poruku domovima. Amnona je ubio Abšalom, ali iz Tamarina života nije bilo moguće izbrisati sramotu i beznade. Kršćanski domovi moraju biti mjesto gdje se uči obuzdavati i vladati svim apetitima i nagonima, uključujući i spolni. Dom mora biti najsigurnije mjesto na svijetu, u kojem se njeguje i uči neporočnost, u kojem se prikazuje pravilan pogled na spolnost, u kojem se o svemu može razgovarati bez lažne suzdržanosti. Roditelji i djeca moraju shvatiti potrebu za pomoći radi odlučnog suzbijanja seksualne izopačenosti. Neporočnost je norma kršćanskog ponašanja. Osim toga, i Crkva ima svečanu odgovornost da uzdigne norme pristojnosti i morala (1 Kor 5,1.2).

Tekst u Izrekama 7 iznosi priču o mladiću kojeg je zavela bludnica. U nastojanju da privuče njegovu pozornost, ona mu obećava emocionalno zadovoljenje, sigurno i tajno mjesto na kojem njihova ljubav može doći do potpunog izražaja. Žalosna je činjenica da mu je mo-

gla ponuditi samo tjelesnu stranu spolnosti; kad je noć prošla, ostala je praznina, sramota i osjećaj nedostojnosti. Povodeći se za prohtjevima tjelesne strane na račun ostalih elemenata svoje osobnosti, mladić narušava ravnotežu svojeg unutarnjeg života i ostaje zbunjene samosvijesti. Žeđ za uživanjem izopačuje njegovo shvaćanje intimnosti; posljedica je otuđenja uma i tijela.

Suprotno ovom slučaju, Pjesma nad pjesmama opisuje ljepotu uzajamne privlačnosti i intimnosti dvoje ljubavnika koji su postali muž i žena. Nema ni traga nečistim željama ili sebičnom traženju uživanja radi uživanja. Umjesto toga, samopožrtvovnost da bi se drugi usrećio donosi duboku radost oboma. Ova knjiga objavljuje kršćansku normu spolnog života.

(3) *Pravila postupanja*. Biblija sadrži mnogo izravnih pravila spolnog ponašanja koja su primjenjiva i na kršćanina. Među njih spadaju: Izlazak 20,14; 22,19; Levitski zakonik 20,11.12.17-21; Ponovljeni zakon 22,23-30; Izreke 5,15-19; 7,25-27; Matej 5,27.28.31.32; 19,3-9; Marko 10,2-9; 1. Korinćanima 5,1.2; 6,15-19; Galaćanima 5,19-21; Efežanima 5,3-5.25; Hebrejima 13,4; Otkrivenje 21,8. (Vidi Brak, II. A-D.)

b. Kršćanin i samaštvo. Kršćani mogu ostati samci, privremeno ili trajno. Život im i dalje pruža priliku da potvrde svoje spolne kvalitete, mogućnosti da daju svoj doprinos društvu i da istinski uživaju u životu. Osim toga, kršćanstvo zadržava mogućnost spolnog izražavanja u okviru celibata.

Različite ljudske potrebe, koje bi trebale naći svoje zadovoljenje u braku, mogu se u velikoj mjeri zadovoljiti i bez bračne zajednice. Proširena obitelj, crkvena zajednica, drugovi na poslu i različite društvene mogućnosti mogu samcima pružiti odgovarajuću potporu i na emocionalnom i na duhovnom polju. Spolni nagon može se prenijeti i usmjeriti na različite načine. Povezivanje i druženje među spolovima ne ovisi isključivo o spolnim odnosima. Do povezivanja može doći između osobe i njezinog poziva ili misije u životu, a ponekad i do potpunog posvećenja. Ivan Kristitelj, apostol Pavao, pa i sam Isus primjeri su povezanosti ljudskih bića i zadaće kojoj posvećuju svoj život. Pavao o tome govori vrlo jasno u 1. Korinćanima 7,25-35.

Kršćani koji žive sami, bilo po osobnom izboru, bilo natjerani okolnostima, mogu biti sigurni da Bog, koji zna njihov položaj, i njih poziva da žive bogatim i plodonosnim životom. Tajna Pavlovog izvanrednog doprinosa kao pojedinca ne krije se ni u kakvoj energičnoj ili trajnoj pobuni protiv svoje sudbine. Ona se može naći u njegovoj spremnosti da postavi pitanje: "Što da činim, Gospodine?" (Dj 22,10) Od tog trenutka Pavlov život sjedinio se s Kristovim (Gal 2,20).

Današnja društvena klima vrši golem pritisak na samce da zadovolje svoju potrebu za spolnim izražavanjem intimnosti izvan braka. Međutim, Biblija dopušta spolne odnose samo u okviru braka. Otpor kušnji može se pružiti jedino uz pomoć Svetoga Duha koji prebiva u nama.

U kratkom osvrtu dotaknut ćemo pitanje masturbacije kao načina seksualnog zadovoljavanja izvan braka. U Svetome pismu nema jasno izraženih smjernica o tom pitanju, no budući da su u njemu spolne aktivnosti opisane kao nešto što se zbiva isključivo između bračnih drugova, oni koji zastupaju seksualno olakšanje masturbacijom morat će tek pružiti dokaze kojima bi opravdali svoje mišljenje. Kad se često ponavlja, masturbacija može dovesti do voajerizma, seksualnog maštanja ili služenja pornografijom, što s vremenom dovodi do umnog zagađenja i agresivnih postupaka. Takva aktivnost može postati prisilna. Bračni drugovi koji u brak unose opsesiju ma-

sturbiranja, često nose teret krivnje i pate od kompleksa niže vrijednosti. Njihovo samosvladavanje popušta pred samozadovoljavanjem; ugroženi su brak pa i zdravlje.

c. Kršćanin i homoseksualnost. Kršćaninov odgovor na homoseksualnost – izraz se odnosi na oba spola – mora biti pod utjecajem biblijskih načela i mjerila. Razmatrajući ovo pitanje, moramo načiniti oštru razliku između homoseksualne orijentacije i prakse. Čovjek možda nema mnogo vlasti nad svojim sklonostima, ali što se prakse tiče, on je gospodar svojih odluka. Uz pomoć božanske milosti moguća je potpuna moralna čistoća. S druge strane, kad kršćani razmatraju ovo pitanje, moraju biti svjesni da osobe s homoseksualnim sklonostima nose težak teret i da su im potrebni ljubav i razumijevanje crkvene zajednice dok se bore s kušnjama. (Vidi Brak, II. B.)

(1) *Opća načela.* Načelo heteroseksualnosti ima svoje ishodište u stvaranju (Post 2,24.25). Adam i Eva bili su stvoreni kao muškarac i žena da se mogu nadopunjavati u jedinstvu “jednog tijela”. Božja slika ne obuhvaća samo oba spola, već i ženstvenost koja je nedostajala Adamu te muževnost koju je Eva našla u Adamu. Ovaj koncept ima dalekosežne posljedice kad se radi o homoseksualnosti.

Očigledno je da homoseksualnost nije postojala u vrijeme stvaranja i da se pojavila nakon pada u grijeh. Ona je nestvoreni element u ljudskoj naravi i svakako nije alternativna dimenzija Božje slike. Homoseksualnu orijentaciju moramo promatrati kao posljedicu grijeha u ljudskom tijelu i duši. U svakom slučaju Pavao homoseksualnost proglašava “protunaravnim” (Rim 1,26), neprirodnim ponašanjem.

Sukob o etiologije homoseksualnosti još nije riješen. Ima nekih dokaza da je homoseksualnost naučeni oblik ponašanja. Međutim, neka istraživanja ukazuju na to da homoseksualnost nije uvijek posljedica svjesnog izbora, da nije isključivo utemeljena na ranim utjecajima, već ima i svoju genetsku pozadinu. U svakom slučaju, čimbenici koji pridonose nastajanju homoseksualnosti samo su djelomično značajni u našoj raspravi o kršćanskom načinu življenja.

Neki tvrde da homoseksualnost, ako je genetski uvjetovana, nije samo oblik ponašanja, već poseban način na koji homoseksualna osoba shvaća sebe. Homoseksualni čin proizlazi iz tog posebnog oblika svijesti o sebi. Kao takav bio bi prirodan pa ga se ne bi smjelo smatrati nezakonitim ili grešnim.

Da bismo prihvatili ovakvo prosuđivanje, morali bismo se odreći biblijskog pogleda na homoseksualnost. Tvrdnja da je homoseksualnost prirodna pojava, oblik alternativnog ponašanja, protivi se Pavlovoj tvrdnji u Rimljanima 1,26.27. Osim toga, prihvatiti ovo gledište značilo bi optužiti Boga za nepravdu, jer je On izrekao smrtnu presudu homoseksualcima (Lev 18,22; 20,13).

Proglasiti homoseksualnost prirodnom pojavom, a njezino prakticanje ne grešnim, izaziva sumnju u kršćansko vjerovanje u moć Evanđelja. Isus je došao osloboditi ljude od stečenih grešnih oblika ponašanja, ali i od genetskih ili naslijeđenih sklonosti prema zlu. Kršćanin smatra da osobna odgovornost nije ograničena samo na oblike ponašanja nad kojima imamo potpunu vlast. Mi smo svi rođeni “grešni” (Ps 51,7), ali ta grešnost ne smije upravljati našim životom. Nitko – ni homoseksualac, ni alkoholičar, ni kleptomani – ni bilo koji drugi grešnik – ne smije ostati mrtav u svojim grijesima i prijestupima, što znači pomiren sa svojim grešnim stanjem. Svi su pozvani da se predaju Bogu kao Njegova oruđa, a ne bezakonju i zlu, i da se odazovu pozivu da s Kristom uskrsnu u novi život (Rim 6,1-23).

(2) *Normativni uzori*. Samo dva biblijska događaja nagovještavaju homoseksualnu aktivnost. U oba slučaja rulja homoseksualaca prijete silovanjem, ali ne izvršava prijetnju. U Postanku 19,1-11 stanovnici Sodome žele "poznati" anđele koji su došli u Lotov dom (DK). U Sucima 19,16-22, stanovnici Gibee Benjaminove ponašaju se na sličan način. Oba izvještaja napisana su s namjerom da se naglasi pokvarenost ovih ljudi.

(3) *Pravila postupanja*. Sljedeće zapovijedi jasno iznose biblijske smjernice o homoseksualnosti: Levitski zakonik 18,22; 20, 13; Rimljanima 1,27; 1. Korinćanima 6,9-11; 1. Timoteju 1,8-11.

4. Pravo građanstva

Poziv da žive kršćanskim životom zatječe ljude usred njihovih profesionalnih i društvenih aktivnosti. Ponekad taj poziv znači promjenu životnog zanimanja, ali kršćanin je najčešće pozvan da slijedi Krista na istom radnom mjestu, u istom susjedstvu, u istoj obitelji i da se jedina promjena vidi u načinu življenja. Pritom dolazi do ponešto paradoksalne situacije. Isus ju je opisao kad je rekao da Njegovi sljedbenici žive u svijetu, ali da nisu od svijeta (Iv 17,14-18).

Tijekom cijele povijesti Crkva je na najbolji način pokušavala biti prisutna u svijetu i to tako da iz svoje sredine isključi svjetovnost. U poznatoj studiji H. R. Niebuhr (1951.) opisuje pet različitih odnosa između kršćanstva i svijeta: "Krist protiv kulture" – u kojemu Crkva živi u hermetički zatvorenim enklavama (Tertulijan); "Krist u kulturi" – nastojanje da se kršćanstvo prilagodi i uklopi u postojeću kulturu (gnostici); "Krist iznad kulture" – potraga za sintezom Krista i kulture (Toma Akvinski); "Krist i kultura u paradoksu" – razvitak dualističke dijalektike (Luther) i, na kraju, "Krist kao preobrazitelj kulture" – u kojoj obraćenje definira službu Crkve u svijetu (Augustin).

Iz Biblije se jasno vidi da Krist vidi Crkvu izloženu fermentaciji društva, a ipak slobodnu od zala kulture koja je okružuje. Trebalo bi zato razmotriti tri područja kršćaninog svakidašnjeg života: radne odnose, građansku odgovornost i odgovornost prema društvu.

a. Radni odnosi. Bez obzira na to kojim se poslom bavi, kršćanin uvijek uzdiže načela kršćanskog ponašanja. Bez obzira na to koji položaj zauzima, kršćanin se prema svojim nadređenima, podređenima i sebi ravnima odnosi kršćanski, po uzoru na Krista.

(1) *Opća načela*. *Načelo odgovarajuće nagrade za odgovarajuće djelo* poziva kršćanske poslodavce i službenike da pošteno postupaju prema svojim radnicima (Lk 10,7; 1. Kor 9,8-10; Jak 5,4-6). Povijest svjedoči o društvenim, ekonomskim i političkim pokretima i ustancima koji su nastajali zbog očajnih radničkih životnih uvjeta. Kršćanski će poslodavci paziti da lakomost ne određuje plaće i druga primanja njihovih namještenika. Kršćanin treba davati poštene nadnice i plaću. *Načelo odgovarajućeg rada za odgovarajuću plaću* zauzvrat obvezuje kršćane da rade marljivo i savjesno (1 Sol 4,11; 2 Sol 3,10), odupirući se kušnji da varaju svojeg poslodavca. Kršćanina trebaju krasiti vrline kao što su vjernost, poštenje, odgovornost, stvaralaštvo i marljivost. Kršćanin vjeran poslodavcu neće tražiti veću plaću od one koja odgovara uloženom radu i trudu. *Načelo jednakosti u Kristu* zahtijeva da kršćani – bez obzira na to bili nadređeni ili podređeni – poštuju i cijene jedni druge kao jednake pred Kristom (Gal 3,28). Kršćanski administrator je brat ili sestra namješteniku; ali ni jedan ni drugi neće tražiti posebne pogodnosti zbog takvog međusobnog odnosa. Osim toga, kršćanski poslodavac ili administrator neće se ponašati različito prema radnicima zbog njihove etničke pripadnosti,

spola, nacionalnosti, društvenog položaja ili religije. Istodobno kršćanski namještenik ili radnik ne smije očekivati posebne pogodnosti zbog svoje rase, spola, nacionalnosti, društvenog položaja ili religije. Plaća, unapređenja, nagrade, namještenje ili otkaz, čak i nazadovanje, mora biti nadahnuto kršćanskom sviješću o poštenju i ravnopravnosti. Premda je *načelo istinoljubivosti* važno na svim životnim područjima, ono se posebno primjenjuje na radne odnose. Od svih se traži savršeno poštenje, bez obzira na položaj koji zauzimaju. Istinoljubivost je posebno važna u međusobnim odnosima stručnjaka s klijentima ili pacijentima. U isto vrijeme moramo znati čuvati povjerljive podatke, čak i kad to nije posebno naglašeno, jer to zahtijeva profesionalna etika.

(2) *Normativni uzori*. Biblija na nekoliko mjesta govori o lošim radnim odnosima i jasno obehtrabruje takvo ponašanje. Slučaj Labana i Jakova pokazuje kako nadređeni može manipulirati, ali isto tako opisuje postupke kojima se radnici mogu poslužiti da bi preživjeli zlostavljanje (Post 29–31).

Uzorno Josipovo ponašanje u tamnici donijelo mu je poštovanje drugih zatvorenika i zapovjednika straže. Upravo zato je postao pomoćnik tamničara i doživio nevjerovatno unapređenje: iz tamnice je otišao u kraljevsku palaču (Post 39–41).

U svojoj Poslanici Filemonu, Pavao opisuje odnos roba i robovlasnika, koji su istodobno i braća u Kristu. Poslušnost gospodaru i dalje obvezuje roba, ali su zahtjevi koje izvršava i ponašanje kojemu je izložen doživjeli promjenu: gospodar i rob su sada braća u Kristu. U crkvi rob Onezim može postati čak i starješina svojem gospodaru.

(3) *Pravila postupanja*. Više pravila odnosi se na kršćanske radne odnose: Jeremija 22,13-19; Efežanima 6,5-9; 1. Solunjanima 4,11.12; 2. Solunjanima 3,6-12; 2. Timoteju 2,6; Jakov 2,1-9.

b. Građanska odgovornost. Budući da je kršćanin dio građanske zajednice, on ne može izbjeći odgovornost prema društvu. Sljedeća biblijska načela određuju ponašanje u javnom životu:

(1) *Opća načela*. *Načelo poslušnosti Bogu na prvom mjestu* pomaže kršćaninu da svoje građanske odgovornosti stavi u prave okvire (Dj 4,19). Zakoni zemlje na svim razinama ponekad se mogu protiviti Božjim zapovijedima. Premda su vlasti odgovorne za poštovanje zakona, svaki građanin je za svoje odluke odgovoran Bogu. U takvim slučajevima kršćani će objasniti svoja uvjerenja i pozvati se na slobodu savjesti kao Bogom dano pravo na osnovi stvaranja na Božju sliku. Ako im molbe budu odbijene, vjernost i poslušnost Bogu mogu dovesti do novčanih kazni, progonstva, do kažnjavanja zatvorom ili drugih žrtava koje su kršćani stoljećima trpjeli. *Načelo poslušnosti radi održanja zakonitosti i reda* također spada u pravila kršćanskog načina življenja (Rim 13,1-7). Načelo poslušnosti Bogu na prvom mjestu nikoga ne ovlašćuje da sebe smatra samostalnim, da stvara nered ili kaos u društvu. Kršćani plaćaju porez, vrše građanske dužnosti, poštuju prometna pravila i vlasnička prava i surađuju s građanskim vlastima u obuzdavanju i suzbijanju zločina i nasilja. Javni službenici uživaju poštovanje i potporu kršćanske zajednice. Da bi na odgovarajući način bio poslušan, kršćanin će se potruditi upoznati zakone zemlje, nastojati biti obaviješten o zbivanjima u svojoj društvenoj zajednici i aktivno sudjelovati u društvenom životu. *Načelo društvene pravde* zahtijeva da se poštuju ljudska prava i da kršćani svojim utjecajem vode društvo u tom smjeru (Jak 5,1-6). Diskriminacija na temelju rase, spola ili položaja u društvu nikad ne smije proći bez aktivnog otpora kršćanske zajednice i to počevši u Crkvi i šireći se na odnose u građan-

skom društvu. Premda se Crkva kao organizacija ne može služiti nemoralnim ili političkim sredstvima, ona ipak može uporabiti sva zakonski dopuštena sredstva za sprečavanje diskriminacije. U Crkvi treba biti mjesta i za one vjernike koji smatraju da trebaju preuzeti neki javni položaj.

(2) *Normativni uzori*. Na faraonovom dvoru Josip je sebi postavio visoke norme ponašanja; ponašao se kao pošten, kreativan i razuman javni službenik. Vlast koju je imao nikad nije uporabio za zlostavljanje podređenih niti se nečasno služio bogatstvom koje mu je bilo stavljeno na raspolaganje (Post 41,37-57).

Na dvorovima Babilona i Medo-Perzije nekoliko javnih službenika Judejaca nije ustuknulo kad se od njih tražilo da poslušaju kraljevu volju na račun poslušnosti Božjoj volji. Šadrak, Mešak i Abed Nego bili su bačeni u užarenu peć (Dn 3), a Daniela je vjernost Bogu odvela u lavlju jamu (Dn 6). Upravo zato su poganski dvorovi i narodi imali priliku upoznati moć živoga Boga.

Na dvoru Ahasvera, medo-perzijskog vladara, kraljica Estera nije zaboravila ostati vjerna Božjem narodu. Nakon molitve i posta odvažno je postupila i uspjela opozvati nemoralni proglas. Stavila je svoj život na kocku za ono što je pravo i dobro (Est 4,16) i visoko postavila načelo prvenstvene vjernosti Bogu.

Pavao je jasan primjer dobro informiranog građanina koji poštuje zakone zemlje, ali ne ostaje ravnodušan kad se oni krše (Dj 25,8-12). I sam Isus se usprotivio zlostavljanju kad su Ga vojnici neopravdano tukli (Iv 18,23).

(3) *Pravila postupanja*. Među mnogim neposrednim zapovijedima izabrali smo sljedeće: Izreke 22,16.22.23.26-29; 23,10.11; Marko 12,14-17; 1. Timoteju 1,8-11; 2. Timoteju 1,7-18; 1. Petrova 2,13-20.

c. Odgovornost prema društvu. Svojom prisutnošću u društvu kršćani se suočavaju s potrebama, strahovanjima, nepravdama i patnjama čovječanstva. Način življenja kršćanina treba slijediti primjer Isusa Krista koji je prošao čineći dobro i donoseći olakšanje patnicima (Dj 10,38). Osim što je živio uzornim životom, Isus je svojim usporedbama iz života pokušao urediti u svijest svojih slušatelja činjenicu da biti Njegov sljedbenik znači brinuti se o bližnjima. Kad vidimo potrebu ili patnju, trebamo uložiti svjesne napore da pomognemo. To je način razmišljanja, način življenja, po kojemu će Isus prepoznati svoje učenike (Mt 25,31-46).

1. *Opća načela*. Načelo *samoodricanja* prvi je i najteži korak u oblikovanju načina života kojim se prihvaća odgovornost prema društvu (Mt 16,24). Netko se može okrenuti sebi, nastojati zadovoljiti svoje legitime potrebe, trošiti vrijeme i sredstva za obrazovanje i poduku, težiti pohvalnim ciljevima i idealima, držati sve zapovijedi i biti toliko obuzet svojim spasenjem da potpuno zaboravi na potrebe bližnjih. "Hajde prodaj... i podaj novac siromasima!" (Mt 19,21) zapovjedio je Isus bogatom mladom knezu. Isus potvrđuje kako je jedini način da čovjek sačuva sebe da se odrekne sebe radi Krista (Mt 10, 39). Načelo *poistovjećenja* ispunjava prazninu koja nastaje kad se čovjek odrekne sebe (Iz 53,4-6). Kršćanin shvaća da ne postoji siromaštvo, već samo siromasi. Nema patnji, beznada, rata, bolesti kao apstraktnih pojmova; ima samo onih koji pate, koji nemaju doma, ima samo susjeda koji su posvađani, ima bolesnih. Zar nije sam Bog rekao da vjerski način življenja znači "kidati okove nepravedne, razvezivat spona jarmene, puštati na slobodu potlačene, slomiti sve jarmove; podijeliti kruh svoj s gladnima, uvesti pod krov svoj beskućnike, odjenuti onog koga vidiš gola, i ne kriti se od onog tko je tvoje krvi" (Iz 58,6,7)? To načelo navodi

kršćanina da sebe stavi u položaj bespomoćne osobe isto onako kao što je Isus sebe stavio u položaj nesretnika (Mt 25,31-46).

Načelo žrtvovanja čini da samoodricanje i sućut ne ostanu pasivni (Jak 1,27). Udovice i siročad imaju veoma malo koristi od teorije, programa, obećanja i molitava. Kršćani nikad neće naći vremena, sredstava ili motivacije da pomognu ljudima u nevolji ako svjesno i namjerno ne odluče žrtvovati svoja sredstva i same sebe. *Načelo sustavne darežljivosti* čini da služba ljudima u nevolji postane dosljednija i trajnija (1 Kor 16,1-4). Kad se dogodi neka katastrofa, povremena i površna pomoć ne može zadovoljiti potrebe. Potrebna je mnogo određenija pomoć, mnogo više angažiranja i prisutnosti. Kršćanski način življenja njeguje sustavnu darežljivost koja omogućuje pružanje takve pomoći.

(2) *Normativni uzori*. Cjelokupna organizacija života Izraelaca u doba teokracije pokazuje brigu za siromašne i nesretne. Sustav jubilarnih godina – koji je zahtijevao da se plodna zemlja odmara, da se oslobode robovi, da se zemlja vrati prvom vlasniku – sve je to imalo za cilj smanjivanje razlika između bogatih i siromašnih, onih koji su imali sreće i onih koji je nisu imali (Lev 25). Od Izraelaca se tražilo da sustavno čine dobra djela; trebali su namjerno ostavljati dio roda na njivama da i potrebiti mogu naći dovoljno hrane da prežive (Lev 19,9-10).

U usporedbi o milosrdnom Samarijancu Isus je naglasio opasnost da vjersko samozadovoljstvo i vjerski poslovi zauzmu toliki dio našeg vremena i energije da više ne budemo u stanju vidjeti teške društvene tragedije koje se događaju svuda oko nas (Lk 10, 30-37). Da bi bio kršćanin, čovjek se mora ponašati kao bližnji prema onima koji su u nevolji. Oni koji pate imaju pravo očekivati pomoć od kršćana, što ne umanjuje zahtjeve koje Bog postavlja svim ljudima, jer se Bog poistovjećuje s onima koji pate. Nitko ne može steći pohvalu i priznanje od Krista samo svojom dubokom pobožnošću jer vjera katkad može biti nemoralna (slučaj levita i svećenika u usporedbi). Samarijanac, premda nije bio obuhvaćen Savezom niti su se na njega odnosila obećanja Saveza, svojim bogougodnim djelom postaje mjerilo za kršćane.

Tabita, vjernica crkve u Jopi, postavila je još jednu normu za kršćane. Svojim velikodušnim djelima postala je nezamjenjivi član društva. Ona je postala nada i potpora beznadnima (Dj 9,36-43). U spomen Tabiti i Samarijancu kršćani su osnovali društva i organizirali programe koji nose imena ovih zaslužnih osoba. Međutim, takvi programi ne mogu ostvariti svoju zadaću ako ljudi slični Tabiti i Samarijancu ne postanu aktivni u darežljivosti.

(3) *Pravila postupanja*. Bog je svojem narodu zapovjedio da se skrbi za potrebe onih koje On poznaje kao siromašne i nesretne. Sljedeći citati samo su izbor iz biblijskih tekstova koji govore o nesebičnoj skrbi za bližnje: Izlazak 22,25; 23,3,11; Levitski zakonik 25,25-55; Ponovljeni zakon 15,11; 24,12-15; Izreke 14,31; 17,5; 19,17; 21,13; Izaija 3,15; 10,1,2; 61,1-3; 2. Korinćanima 8,9; Filipljanima 2,5-11.

5. Kršćanska upraviteljska služba

Bog je Stvoritelj, Održavatelj i neograničeni Vlasnik svega (Ps 24,1). Čak i ljudska bića pripadaju Njemu (1 Kor 6,19,20). Kao odgovorni Gospodar, svoj je imetak povjerio upraviteljima da njime upravljaju i da ga čuvaju (Post 1,26). Kršćani ovaj zadatak shvaćaju vrlo ozbiljno i u svoj način življenja uključuju i sve karakteristike dobrog upravitelja.

Vjernost je temelj i najviše načelo upraviteljske službe (1 Kor 4,2). Vjerni upravitelj držat će na umu interese svojeg poslodavca. Njegove želje i ciljevi imat će odlučujuću ulogu u određivanju načina na koji će upravljati i gospodariti imetkom. Život, priroda i utjecaj tri su velika dobra koja je Bog povjerio ljudima da ih čuvaju i razvijaju za Njega (vidi Upraviteljska služba, I).

a. Upravljanje životom. Život je najdragocjenije, najtajanstvenije i najsvetije blago koje je Bog povjerio ljudima.

Život je ujedno prva vrijednost koju su ljudi podcijenili kada su pali u grijeh. Upravo zato je Bog ponudio život svojeg Sina, najvišu cijenu koja je ikad plaćena za nešto, da bi ljudski život izbavio od uništenja.

(1) *Opća načela.* Načelo *prokreacije* prvo je načelo koje je objavljeno u vezi sa životom (Post 1,28). To je doista zastrašujuća odgovornost, jer sama riječ "prokreacija" znači "stvarati za", "stvarati namjesto Boga". Ovim činom ljudi sudjeluju u stvaranju novih, jedinstvenih ljudskih bića preuzimajući na sebe odgovornost za rađanje, razvoj i odgoj djece. Upravo zato kršćanin naglašava činjenicu da je Bog ljudima dao sposobnost vladanja svojim spolnim nagonom i naredio im da se njime služe jedino u okviru braka. Sam Bog je roditeljima dao zadatak da obnavljaju život u svijetu. Načelo *planiranja obitelji* poziva kršćane da ljudski život i rađanje novog bića shvate vrlo ozbiljno. "Načinimo čovjeka" – kazao je Bog u trenutku kad je započelo planiranje prve ljudske obitelji (Post 1,26). Tijekom tjedna stvaranja nije zabilježena nijedna pogreška. Bog nikada nije stvorio neko prekobrojno stvorenje niti nepotrebni genetski materijal. Odgovorni bračni drugovi često se služe kontracepcijom da bi spriječili neželjenu trudnoću. Pritom moramo iznijeti dva upozorenja. Prvo, kontracepcija treba spriječiti začecje pa se, prema tome, pobačaj ne može smatrati kontracepcijom. Drugo, kršćani se nikad ne smiju služiti kontracepcijom da bi omogućili izvanbračnu intimnost i spriječili izvanbračnu trudnoću. Biblijska načela zahtijevaju spolnu apstinenciju izvan braka.

Kada dođe do neželjene trudnoće, odgovorni postupci su uvijek bolni i rizični. U takvom slučaju kršćani se trebaju rukovoditi biblijskim načelima. Načelo *očuvanja života* (Izl 20,13) naglašava dragocjenost života u Božjim očima (Post 9,5.6) i zabranjuje svaku djelatnost koja bi ga mogla ugroziti ili umanjiti njegovu kvalitetu. Osim toga, ovo načelo zabranjuje neodgovorno ili zločinačko ponašanje (promiskuitet, silovanje, rodoskvrnuće), vodilo to ili ne vodilo do začecja novog bića. Načelo *svetosti ljudskog života* počiva na činjenici da ljudski život dolazi od Boga (Post 1,26.17; 2,7; Ps 36,10), da je Bog vlasnik čovjekova života (1 Kor 6,19.20) i da život ima poseban cilj i svrhu (Post 1,29.30; Ps 8,5-10). Do posvećenje toj svrsi dolazi vrlo rano, na samom početku života (Jr 1,5; Lk 1,15; Gal 1,15) i zato pobačaj ne smije služiti kao metoda planiranja obitelji. Ovaj se postupak može opravdati samo u izuzetnim slučajevima. Među takve spada trudnoća maloljetnice, trudnoća kao posljedica kriminalnog postupka ili pobačaj s namjerom da se spasi majčin život.

(2) *Normativni uzori.* Božanski primjer žrtvovanja vlastitog života radi spašavanja ljudskog postavlja najvišu normu u kršćanskom načinu ponašanja (Iv 3,16). Johabeda, Mojsijeva majka, uporabila je svu svoju vještinu i hrabrost da sačuva sina od sigurne smrti; ona služi kao primjer poštovanja ljudskog života (Izl 2,1-10). Odbijanje babica da izvrše naredbu o ubijanju muške novorođenčadi upućuje izazov kršćanima da se opredijele i sami odluče o tom problemu (Izl 1,15-20).

(3) *Pravila postupanja*. Nekoliko izričitih zapovijedi poziva na očuvanje čovjekova života: Postanak 1,28; 4,14; 9,6; Propovjednik 11,9.10; 12,1-7; Matej 6,25-34. (Vidi Brak, II. E. 1; F. 1.)

b. Upravljanje prirodom. Zemlja je sa svim svojim ljepotama i bogatstvima života i blaga bila stavljena pod čovjekovu vlast (Ps 8,7-9). Pitanje što će od toga ljudska bića vratiti Bogu postaje sve značajnije kad se uzme u obzir iscrpljivanje vode, atmosfere, flore i faune na Zemlji. Koju zadaću Bog, kao vlasnik svega, daje kršćanima u svojoj Riječi u vezi sa stopom rasta stanovništva, s eksploatacijom prirodnih izvora, s prijetnjom nuklearnim uništenjem i sa sve većim zagađenjem otrovnim i radiološkim tehnološkim otpadom?

(1) *Opća načela*. *Načelo zaštite Zemlje* (Otk 11,18) temeljno je načelo. Kršćanin će se suzdržati od neodgovornog uništavanja svojeg životnog okoliša. *Načelo jednostavnosti* može u velikoj mjeri pridonijeti naporima za spašavanje Zemljinih prirodnih bogatstava. Današnji način življenja glavni je krivac za žalosno stanje i mračnu budućnost ovog planeta. Prvi korak u poboljšanju stanja bio bi mijenjanje našeg rasipničkog načina življenja.

Prihvatanje jednostavnog načina življenja donijelo bi mnoge koristi. Jednostavnost u prehrani, posebno u potrošnji mesa, uštedjela bi enormne količine žitarica. Procjenjuje se da bi smanjena potrošnja mesa u Sjevernoj Americi od samo 10% uštedjela dovoljno žitarica da se šezdeset milijuna ljudi prehrani tijekom jedne godine. Osim toga, kontroliranom potrošnjom hrane i izbjegavanjem njezina bacanja, uštedjeli bi se i novac i prirodna bogatstva. Bilo bi moguće smanjiti i potrošnju energije savjesnom uporabom plina, električne energije i vode. Na kraju, jednostavnost zahtijeva i odbacivanje potrošačkog mentaliteta, što znači kupovati kad se pojavi potreba, a ne kad to nudi tržište.

(2) *Normativni uzori*. Pavao nam je pružio primjer jednostavnosti i skromnosti. On je sam zarađivao sredstva za život čak i onda kad je imao pravo da kao apostol potrebna sredstva dobije od Crkve (Dj 18,1-3; 1 Kor 9,12-15). Isusov primjer postavlja normu za današnji kršćanski način življenja. On nije imao kuće zato što to nije zahtijevao Njegov način života i rada. Nije nosio raskošnu odjeću niti je privlačio pozornost neobičnim i nekvalitetnim odjevnim predmetima (Mt 8,20; Iv 19,23). Nikomu nije dopuštao da Mu propisuje kakvim će načinom života živjeti.

(3) *Pravila postupanja*. Obavljajući svoju zadaću čuvanja Zemlje za Boga, kršćani se rukovode smjericama iz Biblije. Moramo ipak držati na umu da široko rasprostranjeno zagađivanje, nesavjesno iscrpljivanje zemaljskih prirodnih bogatstava i prenapučenost nisu bili problemi u biblijska vremena. To je razlog što u Bibliji nalazimo samo nekoliko izravnih pravila. Jedan primjer je tekst u Ponovljenom zakonu 23,12-14.

c. Upravljanje bogatstvom. Biblija tvrdi da Bog čovjeku daje sposobnosti i prilike da stekne blago (Prop 5,18.19). Taj jedinstveni talent izlaže čovjeka i blagoslovima i kušnjama. Kršćanstvo postavlja načela koja pomažu da izbjegnemo zamke bogatstva i omogućće njegovo uživanje.

(1) *Opća načela*. *Načelo zahvalnosti* (Pnz 8,17.18; 1 Ljet 29,12) podsjeća nas da prirodni talenti i ljudski naponi sami po sebi ne mogu čovjeku pribaviti bogatstvo. Dok mnogi koriste Bogom dane prilike, vrijeme i talente za sebična ciljeve i uživanja, kršćani znaju da zahvalnost Bogu može spriječiti samodovoljno i arogantno ponašanje prema siromašnima i dovesti do poniznosti i brižnosti prema potrebama drugih. *Načelo poštenja* (Izl 20,15) štiti od pokvarenih i beskrupuloznih načina stjecanja dobitka. Za kršćanina dobri ciljevi ne opravdavaju nedopuštena sredstva; samo se na taj način poslovanje i religija mogu usuglasiti. *Načelo dare-*

žljivosti (Izr 11,24) navodi kršćanina da se povede za velikim Davateljem koji svoje bogatstvo dijeli s ljudskim rodom. Pohlepa se podmuklo uvlači u grešno čovjekovo srce. Legitimne želje brzo se proglašavaju potrebama, opravdavaju sve snažnijom težnjom za višim životnim standardom. Za kršćanina prisutnost siromašnih nije neugodna okolnost; za njega je to prilika da pokaže ljubav. Prema tome, odluke koje se odnose na nečiji način življenja uvijek moraju uzimati u obzir i nevolje siromašnih. Darežljivost donosi posebnu radost. Istodobno štiti davatelja od škrtosti (Dj 20,35).

Načelo ovisnosti o Bogu (Izl 20,2,3; Job 22,25,26) upozorava nas da se ne oslanjamo na bogatstvo umjesto na Boga i ne budemo njime zaokupljeni. Budući da bogatstvo pribavlja moć i priličnu mjeru neovisnosti, osigurava poštovanje i uvažavanje, ono može otuđiti um i srce od Boga i preusmjeriti život na ciljeve koji su daleko od Njegovog kraljevstva (Mt 19,23). *Načelo desetkovanja* (Lev 27,30) podsjeća nas da sve pripada Bogu (Ps 24,1) koji se sustavno i vjerno brine o ljudima, životinjama i svakom živom stvoru. Onaj komu sve pripada i komu ništa ne nedostaje, učinio je sebe siromašnim i ranjivim u životu svojih slugu. On je pozvao propovjednike da služe puno radno vrijeme i tako ih stavio u veoma nezavidan položaj financijske ovisnosti ako bi desetina bila neka vrsta darovanja ili poreza. Međutim, On desetinu traži za sebe, a ne za ljude. Svako uskraćivanje desetine proglašava grijehom protiv Boga (1 Kor 9,3-14). Zato kršćanin desetinu vraća pravom Vlasniku.

(2) *Normativni uzori*. Božja riječ bilježi pozitivne i negativne primjere ponašanja ne bi li ljude potaknula da budu poslušni načelima upraviteljske službe i istaknula posljedice koje prate njihovo poštovanje ili kršenje. Abraham je bio "veoma bogat stokom, srebrom i zlatom" (Post 13,2), a ipak se zadovoljio jednostavnim nomadskim načinom života. Zašto je to činio? Zato što jednostavan način života nije ometao njegovo prijateljstvo s Bogom ni njegovu čežnju za "gradom" kojemu je tvorac i graditelj Bog (Heb 11,9,10).

Mojsije, koji je trebao naslijediti moć i nevjerovatno bogatstvo egipatskog prijestolja, izabrao je način življenja koji će ga odvesti u Obećanu Zemlju. Nije mogao prihvatiti sve prednosti vladanja jer je htio ostati vjeran svojem siromašnom, potlačenom i izrabljivanom narodu (Heb 11,24-28).

Iako bogat i izrazito moćan, kralj Salomon je shvatio da su zemaljsko blago, moć i zadovoljstva samo tlapnja kad postanu središte nečijeg života (Prop 5,10,11). Pošto se neko vrijeme usudivao živjeti nemoralnim životom, shvatio je taštinu svega. Na kraju se molio Bogu da ne bude ni odviše siromašan ni odviše bogat da ne bi pao u kušnju da krade ili da svojom ohološću povrijedi Boga (Izr 30,8,9).

Tragedija mladog bogatog kneza sastojala se u snažnom vezivanju uz materijalna blaga i odgovarajućem odvajanju od Boga i potreba svojih bližnjih. Vidjevši ga, Isus je uputio najozbiljnije upozorenje svima koji se vezuju uz svoja materijalna bogatstva više nego uz Njega (Mk 10,24,25). Usporedba o nerazumnom bogatašu još jednom naglašava istu činjenicu (Lk 12,16-21).

Apostol Jakov, kao i proroci prije njega, poziva na obračun bogataše koji su nepravedni i zlostavljaju svoje radnike (Jak 5,1-6; Iz 1,16,17; 3,13-15; Jr 22,13-17). Bog, kojemu pripada sve blago i koji vodi točne izvještaje o svakom poslu, vratit će svakome po zaslugi – i tlačiteljima i potlačenicima.

(3) *Pravila postupanja*. Sljedeći tekstovi iznose samo neke primjere izravnih biblijskih zapovijedi koje se odnose na upraviteljsku odgovornost prema bogatstvu: Levitski zakonik 19,35,36;

Ponovljeni zakon 25,13-16; Psalam 62,10.11; Izreke 11,1-4.18.19.28; 22,1-9; 23,1-7.10.11; Jeremija 9,23.24; Ezekiel 45,9-12; Matej 6,19-21; 13,22; Marko 10,24.25.

d. Upravitelji vremena. Vrijeme je još jedan Božji dar čovječanstvu. Tijekom tjedna stvaranja vrijeme je bilo podijeljeno u 24-satne segmente dana i noći, tijekom kojih je Stvoritelj ostvarivao svoje planove. Iako je prije pada u grijeh život imao samo početak, nakon pada u grijeh svako stvorenje je naslijedilo granicu svojeg života, odnosno smrt (Dj 17,26). Upravo je to razlog što su kršćani postali odgovorni za pravilno upravljanje vremenom koje im je dodijeljeno (Ps 90,10-12).

(1) *Opća načela. Načelo povjerenja u Božju skrb* (Mt 6,25-34) omogućuje svakom kršćaninu da se osjeća slobodan. Zabrinutost zbog budućnosti i osnovnih životnih potreba može ispunjavati naše vrijeme mnogo više od bilo čega drugoga. Najbolji sati tijekom dana, najbolje snage tijela, uma i volje, sve je to usmjereno na stjecanje sredstava za život. Isusa je brinulo da borba za preživljavanje i udobnost, pa čak i nadmetanje s bližnjima, ne nadjača daleko veću potrebu – potrebu za vremenom s Bogom, sa samim sobom, s obitelji i s drugim ljudima.

Načelo počivanja (Izl 20,8-11) ukazuje na činjenicu da zabrinutost nije jedini čimbenik koji vlada našim vremenom. Vrijeme je istodobno i rad. Postojati znači biti aktivan. Naša svijest je stalno u pogonu stvarajući i djelujući. Da nema Božjeg poziva na odmor, ljudi bi samo radili i spavali. Bog je sedmi dan odvojio za sebe. Od zalaska sunca u petak do zalaska sunca u subotu ljudi trebaju prestati s radom i planiranjem, biti oslobođeni tiranije zarađivanja ili trošenja novca da bi mogli provoditi vrijeme s Bogom, s obitelji i s prijateljima. Međutim, ovo isto načelo poziva nas da počinem od svega što je prolazno i pokvarljivo, promjenjivo i smrtno. Ono nam pomaže da nadiđemo vrijeme i mislimo o vječnome, o onome za čime čeznemo (Prop 3,11). Subota nudi pogled u život bez straha od smrti. To je vrijeme kad ništa zemaljsko nema veliku vrijednost. Abraham Joshua Heschel izrazio je to riječima: “U olujnome oceanu vremena i truda postoji otok tišine u kojemu čovjek može naći luku i povratiti dostojanstvo. Taj otok je sedmi dan, subota, dan odvajanja od stvari, sredstava i praktičnih poslovnih pothvata i dan pripajanja duhu.” (str. 29)

Načelo marljivosti (Izl 20,9) uzdiže marljivost i pošten rad kao integralni dio kršćanske odgovornosti upravljanja vremenom. Lijenost je nespojiva s kršćaninom kao učenicom, jer je Bog dao šest dana za rad. Osim toga, počinak je prestanak rada koji svakako mora prethoditi odmoru. Na kraju, odmor nije pasivan kao lijenost. To je aktivni način usredotočenosti na sam život, na njegovo značenje, na njegovog Stvoritelja. *Načelo pravovremenosti* (Prop 3,1-8) poziva na pomno korištenje vremena. Redovnost je temeljni zakon prirode; i sam život ovisi o njoj. Oklijevanje je rasipanje vremena drugih koji su uključeni u istu aktivnost. Ono može biti i znak nestabilnog i nepouzdanog karaktera.

(2) *Normativni uzori.* Bog nam pruža vrhunski primjer dobrog upravljanja vremenom. On je radio tijekom šest dana stvaranja i sedmoga odmarao (Post 2,2.3; Izl 20,11). On aktivno sudjeluje u zbivanjima u svijetu (Dn 4,34-37). On održava svemir i život na Zemlji (Ps 104,1-30) i upravo On čini čudo preobrazbe čovjekovog privremenog života u vječni život (Iv 4,14). Nijedna Njegova aktivnost ne odvija se ni prerano ni prekasno (Jr 25,12; Mk 1,15; Gal 4,4; Ef 1,10). Pa ipak odvaja

vrijeme za počinak i za zajedništvo sa svojom djecom te i njih poziva da čine isto. On se brine o zemlji i određuje vrijeme za njezin odmor (Lev 25,4). On je stvorio noć da bi se sve živo moglo povući na odmor i počinak.

Isusov način života pokazuje zdravu razliku između snažne želje da ispuni svoju zadaću (Iv 9,4) i vremena koje je određeno za počinak, vremena koje obnavlja i osvježava tijelo, um i dušu (Mk 6,31).

(3) *Pravila postupanja*. Nekoliko izričitih naloga izražavaju Božju volju u vezi s upravljanjem vremenom: Izreke 6,6-11; 12,9.11.27; 13,4; 20,4; 21,25; 22,13; 24,30-34; 26,13-16; Propovjednik 10,18; Efežanima 5,15.16; 1. Solunjanima 4,20.11; 2. Solunjanima 3,10-12.

D. Načela osobne odgovornosti

Svako djelo, riječ i ponašanje ostavljaju svoj trag, svoj otisak; taj trag nazivamo utjecajem. Djelovanje se osjeća prvo na samom pojedincu, a zatim na drugima. Biblija poziva na odgovorno služenje ovom silom, traži od kršćana da pozitivno utječu na bližnje, da ih potiču na plemenitije i bolje ponašanje (Rim 14,19.20). Mi ćemo se pozabaviti onim područjima kršćanskog načina življenja koja šire snažan utjecaj na samog kršćanina i na njegove bližnje. Pokušat ćemo formulirati biblijska načela koja pridonose da utjecaj kršćanina postane pozitivna snaga.

1. Načela odijevanja

Djela stvaranja nisu samo složena i funkcionalna, već i prekrasna. Bezbrojni oblici, boje i zvukovi nalaze se u svijetu cvijeća, ptica, životinja, biljaka i planina, a najpotpunije su zastupljeni u ljudskim bićima i ukazuju na najvećeg Umjetnika. Ljudski život je posvećen ljepoti i sreći i zato je prirodno što se čovjek divi ljepoti i sklon ju je tražiti (Post 2,9).

Tisućama godina odjeća je služila prvenstveno kao pokrivalo i zaštita. Osim toga, u utjecaj-nijim i bogatijim krugovima uzimao se u obzir i njezin estetski čimbenik. Međutim, odjeća može služiti za razmetanje. Kršćani se ne protive ljepoti i dobrom ukusu, ali svojim načinom življenja nastoje izbjeći robovanje modi i razmetanju.

(1) *Opća načela*. *Načelo ekonomičnosti* navodi kršćane da smanje rasipanje novca i sredstava. Odjeća dobre kvalitete, koja pristaje osobi i odgovara prilici, dobro je ulaganje. Količina nikad nije važnija od kvalitete. *Načelo skromnosti* (1 Tim 2,9) poziva na jednostavnost u odijevanju. Kršćani neće zbunjivati ni zaprepašćivati promatrače svojom odjećom niti će se odijevati da bi privukli pozornost. Modne krajnosti koje ističu nečije tijelo ili društveni položaj protive se kršćanskom osjećaju pristojnosti i plemenitosti. *Načelo unutarnje ljepote i unutarnjeg ukrašavanja* (1 Pt 3,3.4) odvlači naše divljenje od boja i stilova odjeće k srcu. Vanjska ljepota je tanka koliko i koža i njezina privlačnost je prolazna i privremena. Unutarnja ljepota karaktera – ljepota skladnog, staloznog i dobrodušnog karaktera – trajna je i stvarna ljepota. Njezin utjecaj pokreće i nadahnjuje moralne vrline; njezina prisutnost stvara ozračje povjerenja i ljubavi. Kršćani svoju sliku o sebi temelje na ovoj unutarnjoj ljepoti; to je razlog što se pri određivanju svoje osobne vrijednosti ne oslanjaju na vanjski izgled (Izr 31,30).

(2) *Normativni uzori*. Nekoliko primjera služe kao norma kršćanskog odijevanja. Isus je rječiti primjer skromnosti i ekonomičnosti u odijevanju. Međutim, prigodom raspeća vojnici su sma-

trali Njegovu odjeću dovoljno vrijednom da je međusobno podijele. I Njegovu su tuniku smatrali dostojnom pozornosti (Iv 19,23.24).

Lucifer, simbolički opisan u tužaljci za tirskim kraljem, pao je upravo zato što se njegovo srce uzoholilo zbog ljepote (Ez 28,1-10). Čak ni anđeli nisu zaštićeni od prokletstva koje izaziva neodgovarajuće posvećivanje pozornosti ljepoti. Kršćanin će ovdje naći negativan primjer koji govori protiv oslanjanja na vanjsku privlačnost.

Pomazanje Davida za kralja u domu njegovog oca Jišaja oslikava božansku normu ljepote. Sedam puta je Samuel pogriješio jer nije zapazio nedostatak unutarnje ljepote, zaslijepljen vanjskim izgledom Davidove braće (1 Sam 16,6-13).

(3) *Pravila postupanja*. U Svetome pismu nalazimo više izričitih pravila o ispravnom kršćanskom odijevanju. Među njima su: 1. Samuelova 16,7; Matej 6,28-33; Rimljanima 12,3; Titu 2,2-7; 1. Petrova 3,3-5.

2. Problemi vezani uz načela odijevanja

a. Nakit. Kršćansko stajalište o osobnom ukrašavanju pitanje je oko kojega se danas mišljenja razilaze. Dok većina suvremenih kršćana smatra da nošenje nakita ne treba smatrati problemom, biblijski tekstovi osuđuju taj običaj.

(1) *Opća načela*. Već smo spomenuli nekoliko biblijskih načela kojima se određuje kršćansko stajalište o osobnom ukrašavanju. Ona koja se odnose na odgovornost prema društvu – *samoodricanje, identifikacija i požrtvovnost* (II. C. 4. c) – mogu se primijeniti i ovdje, kao i ona koja su vezana uz upraviteljsku službu kršćanina (II. C. 5). Od najvećeg su značenja pravila koja uređuju pitanje kršćanskog odijevanja (II. D. 1). Kršćanin treba živjeti jednostavno, bez duha nadmetanja, nepotrebnih izdataka i bilo kakve težnje za natjecanjem. Usred društva koje toliko polaže na vanjštinu, kršćanin treba njegovati “neraspadljiv nakit, krotak i miran duh – ono što je dragocjeno pred Bogom”, kako kaže Petar (1 Pt 3,4).

Svijest kršćana o vlastitoj vrijednosti temelji se na činjenici da su ljudska bića stvorena na Božju sliku (Post 1,26.27). Oni se ne trebaju oslanjati na vanjsko ukrašavanje da bi sebi podigli vrijednost. U Psalmu 8,5-10 David svoju vrijednost temelji na stvaranju. Bog je svakome dao jedinstvene darove i talente (Mt 25,14-29). Sva su ljudska bića dragocjena jer su otkupljena za visoku cijenu, višu od cijene dragocjenih metala ili dragulja (1 Kor 6,20). S obzirom na to da je naša vrijednost tako beskrajno velika da je Božji Sin položio svoj život za naš otkup, vanjsko ukrašavanje sigurno ne može ništa dodati našoj osobnoj vrijednosti.

(2) *Normativni uzori*. Neki tvrde na osnovi tekstova kao što su Psalm 45,10; Izaija 61,10; Ezekiel 16,11-13 i Otkrivenje 21,2 da Biblija prihvaća ukrašavanje i nakit kao biblijsku normu i da upute u 1. Timoteju 2,9 i 1. Petrovoj 3,3.4 treba smatrati odstupanjem od pravila. Ovo se mišljenje mora provjeriti.

U nastojanju da shvatimo problem nošenja nakita u Bibliji, moramo držati na umu da postoje različiti oblici ukrašavanja i da iza njihovog prihvaćanja stoje različite namjere i pobude. Prekrasna odjeća velikog svećenika bila je bogato ukrašena zlatom i skupocjenim draguljima. Dvanaest dragulja na naprsniku, na primjer, simbolički su prikazivali dvanaest izraelskih plemena, a dva kamena na njegovim ramenima prenosila su božansko odobravanje ili neslaganje. Pozorno

proučavanje ove odjeće potvrđuje činjenicu da je simboličko i liturgijsko značenje ovdje imalo prednost pred estetskim (Izl 28).

Ukrašavanje zaručnice u Bibliji uključivalo je dragulje i dragocjene kovine. Izrazita svrha ukrašavanja zaručnice bila je da bude lijepa zaručniku. Nije to bilo pokazivanje bogatstva niti se radilo o namjeri da se privuče pozornost drugih ljudi, već pokušaj da se ugodi dragome. To je razlog što je novi Jeruzalem u Otkrivenju 21,2 "opremljen poput zaručnice koja je nakićena za svoga muža". Ova vrsta ukrašavanja potpuno se razlikuje po duhu i namjerama od suvremenog ukrašavanja zlatom i nakitom.

U Ezekielu 16,11-13 sam Bog ukrašava mladu ženu. Neki nas komentatori podsjećaju da se Biblija služi načinima razmišljanja i slikama svojeg vremena da bi prikazala neku činjenicu ili otkrila neku važnu istinu, čak i onda kada ta slika nije dostojna oponašanja niti pogodna da se bespogovorno prihvati (vidi Hoš 1,2.3; Lk 16,19-31). Osim toga, cijeli prizor je samo metafora. Dijete koje pod božanskom skrbi raste i postaje prekrasna zaručnica, prikazuje Izrael, Božji narod, isto onako kao što i zaručnica u Otkrivenju prikazuje novi Jeruzalem, Božju crkvu. Ako je osoba simbolička, onda i nakit i ukrasi imaju simboličko značenje. Usporedba opisuje čudo otkupljenja kojim se uklanja ružnoća grijeha i izopačenost našega grešnog karaktera. Mi se oblačimo u lan, čist i bijel (Otk 19,8) i ukrašavamo onim što je dragocjeno u Božjim očima, zlatom iz Otkrivenja 3,18.

Iako je činjenica da Biblija u nekoliko slučajeva izvještava o nošenju nakita i naizgled ne osuđuje taj običaj (Rebeka u Post 24,30; Josip u Post 41,42; izgubljeni sin u Lk 15,22), nošenje nakita povezano je s pokvarenim ženama (Izebela u 2 Kr 9,30; buntovne kćeri izraelske u Iz 3,16-24; bludnica u Otk 17,4). Osim toga, u dva jasna slučaja nakit se uklanjao u vrijeme duhovnog preporoda (vidi Post 35,2.4; Izl 33,5.6). Nadahnuti Petrov savjet sigurno ni danas nije izgubio na vrijednosti: "Vaš nakit neka ne bude vanjski ... nego skrivenost – srce obučeno u neraspadljiv nakit, krotak i miran duh – ono što je dragocjeno pred Bogom." (1 Pt 3,3.4)

(3) *Gledište adventista sedmoga dana.* Adventisti sedmoga dana suzdržavaju se od nošenja nakita zato što vjeruju u Boga Stvoritelja koji se skrbi o svojim stvorenjima i koji je dostojan našeg povjerenja. Smatramo da je naša zadaća pokazati svoju potpunu ovisnost o Njemu i da bismo čak i najmanjom ovisnošću o posjedovanju propadljivih ukrasa pokvarili svoje svjedočenja za Njega (Mt 6,19-21.25.26). *Mi smo učenici skromnog, jednostavnog Učitelja.* Zadovoljavamo se time da budemo slični svojem Učitelju po skromnosti i jednostavnosti (Iv 15,18-20). *Cijenimo unutarnju ljepotu* i pokušavamo se oduprijeti manipulacijama reklama i utjecaju našeg društva. *Nama je stalo do potreba bližnjih*, do djece bez nužne skrbi, do majki koje nemaju hrane za svoju djecu, do starih koje nitko ne voli i za koje se nitko ne brine. Ova briga za bližnje zahtijeva da živimo jednostavnim životom (Mt 25,31-46). "Globalna misionarska aktivnost Crkve zahtijeva sve više sredstava. Kao Isusovi sljedbenici, moramo činiti sve što možemo tamo gdje se nalazimo." (Johnsson, str. 10)

b. Moda. Svijet mode nastoji diktirati što muškarci i žene trebaju nositi, kako se trebaju češljati i kako ukrašavati lice. Svaka nova sezona donosi neku promjenu samo zato da bi se prošlogodišnja odjeća proglasila zastarjelom. Osim toga, neki modni trendovi i stilovi krše biblijska načela *skromnosti, jednostavnosti i ekonomičnosti*. Biti Kristov učenik znači biti neograničeno odan Kristu i ne ostavljati mjesta robovanju diktatima mode.

3. Načela rekreacije

Ljudsko srce i um dva su izvora iz kojih proistječe ljudsko ponašanje. U Mateju 12,33-35 Isus pokazuje da djela i riječi ovise o srcu, dok mudri čovjek kaže: "Jer on je onakav kako u sebi misli." (Izr 23,7) Zbog toga je David nekoliko puta molio Boga da ispita njegovo srce i um (Ps 26,1-7) i vidi "ne ide li putem pogubnim" (Ps 139,23.24).

Imajući to u vidu, kršćanin želi sačuvati čistoću srca i uma postavljajući mjerila koja će mu pomoći da izbjegne izlaganje zlu. Čak i za vrijeme dokolice i rekreacije moramo pomno čuvati prilaze koji vode k srcu i umu, tako da ništa što ulazi u um ili utječe na srce ne bude protivno Božjoj volji (Heb 8,10).

(1) *Opća načela. Načelo neporočnosti* (Ps 51,12) odbacuje svaku zlu pomisao ili želju kao neprihvatljivu i opasnu. Oklijevati ili kolebati se, pogađati koliko je poročnosti dopušteno, koliko kompromisa prihvatljivo ili koliko se smijemo približiti opasnoj crti razdvajanja dobra i zla a da ipak ostanemo na sigurnom, protivni se ovom načelu (Ps 24,4; Mt 5,8). Kršćanin nastoji biti neporočan kao Krist (1 Iv 3,3). *Načelo potpune posvećenosti Bogu* (Mt 22,37; Fil 4,8) zahtijeva da cijelim svojim bićem iznad svega nastojimo ugoditi Bogu. "Kako mogu uspješnije odražavati Njegovu sliku?" – pitanje je koje sebi postavljaju oni koji Boga vole više nego sebe. *Načelo vladanja sobom* (1 Kor 9,24-27) poziva kršćanina da svoje tijelo, um i duh stavi pod vlast Svetoga Duha. Kršćani su hodočasnici, putnici i došljaci koji prolaze kroz neprijateljsku zemlju u kojoj se govori drugim jezikom, u kojoj se troše neka štetna jela i pića, u kojoj se vrijednosti i navike ne slažu s njihovima, u kojoj svaki korak zahtijeva snagu, budnost i otpor. Petar nas poziva da uložimo "svu revnost" u vladanju sobom (2 Pt 1,5.6; Gal 2,22.23). *Načelo rekreacije* (Iz 40,31) naglašava duhovnu narav istinske rekreacije. Kad se slobodno vrijeme koristi za potvrdu, poticanje ili nadahnjivanje u postizanju viših i plemenitijih ciljeva, kad jača našu svijest da pripadamo Bogu i bližnjima, tada rekreacija doista ponovno stvara i obnavlja naše srce i um.

Načelo božanske prisutnosti (Ps 139,2-12) istodobno nas tješi i trijezni. Ellen White piše: "Kad bismo njegovali uvjerenje da Bog vidi i čuje sve što činimo i vjerno zapisuje naše riječi i djela i da se s njima moramo suočiti, mi bismo se bojali grijehiti. Neka mladi uvijek drže na umu da su u Božjoj prisutnosti bez obzira gdje se nalazili ili što činili. Nijedan dio našeg ponašanja ne ostaje nezamijećen. ... Ni najcrnja noć ne može sakriti krivca. On može misliti da je sam, ali nevidljivi svjedok vidi svako djelo." (*Patrijarsi i proroci*, str. 173)

No Božja prisutnost niti tlači niti zastrašuje. Njegov cilj nije da kazni, osudi ili uništi. David je osjetio kako ga Božja sveprisutna ruka vodi i održava (Ps 139,10). Po svojoj naravi Bog se ne može uskladiti s grijehom; zbog toga nas stalna svijest o Njegovoj prisutnosti u našim mislima i osjećajima može sačuvati od grijeha.

(2) *Normativni uzori*. Josip nam pruža prekrasan primjer neporočnosti, vladanja sobom i življenja pred Božjim očima. Mogao je pomisliti da mu njegovi svakidašnji poslovi i zlostavljanje koje je trpio daju pravo na trenutak uživanja. Međutim, Josip nije mislio o posljedicama niti je razmatrao situaciju. On se odlučno i hrabro suočio sa strašnom kušnjom. Unutarnje ozračje njegovog srca Ellen White opisuje kao "svjesnu nevinost". Grijeh bi mu oduzeo tu nevinost, ali Josip je se nije bio spreman odreći. Pritom je odlučujuću ulogu imala Božja prisutnost. Čak i "kad nikoga od služinčadi nije bilo u kući", Josip je znao i osjećao Bož-

ju prisutnost. Pitao je: "Pa kako bih ja mogao učiniti tako veliku opačinu i sagriješiti protiv Boga?" (Post 39,9-11) Grešno ponašanje protivilo bi se njegovim životnim ciljevima i zato je odlučio ostati u Božjoj blizini.

Biblija zapisuje mnoge negativne primjere ljudi koji su provodili vrijeme u zabavama i nezdravim užicima. Stanovnici Sodome i Gomore bili su uništeni zbog svojeg razvratnog načina življenja (Post 19,13.24.25). Samsonov život završio je samoubojstvom koje je bilo posljedica nedostatka samosvladavanja (Suci 16,28-30). No Isusov je život najuzvišeniji primjer savršenstva i neporočnosti. Tri kušnje nakon Njegovog krštenja (Mt 4,1-11) i poziv da se odrekne svoje zadaće kako bi stekao kraljevsku vlast i svjetovna uživanja – sve je to Isus odbacio odlučno i bez kolebanja. Na kraju je Njegova smrt na križu postala neusporedivom normom koja poziva Njegove učenike da ugadaju Bogu kao najsigurniji put k ljudskoj sreći.

(3) *Pravila postupanja*. Nekoliko konkretnih pravila mogu poslužiti kršćanima kao smjernice za korištenje slobodnog vremena: Psalam 1,1-6; Izreke 25,28; Propovjednik 11,9; 12,1; Rimljanima 1,28; 8,6; Galaćanima 5,22.23; Filipljanima 1,9-11; Kološanima 3,2.

4. Problemi s rekreacijom

Kršćanstvo se ni na koji način ne protivi zdravom uživanju i pravoj rekreaciji. Igra, glazba, čitanje, slušanje radija i gledanje televizije može biti korisno i oplemenjujuće. No kršćani su izloženi kušnji da sudjeluju u nezdravim aktivnostima. Utjecaj svjetovnog sustava vrijednosti i želje da čovjek ne bude nazadan u očima društva, mogu navesti na kompromis. Privlačnost zabava i njihova usuglašenost sa snažnim nagonima tijela, uma i srca neke kršćane čini popustljivima. Nedostatak kreativnih i svrshodnih napora crkvene obitelji, ali i samog društva kao cjeline da osiguraju zdravu i korisnu zabavu mogu dovesti do stvaranja opasnog vakuuma dosade. Na kraju, primjer odraslih često navodi mlade da krenu putem koji se protivi svemu što vjeruju i ispovijedaju. Mi ćemo se ukratko pozabaviti nekima od ovih pitanja.

a. Čitanje. Pisani materijali snažno su sredstvo za prenošenje misli, pogleda i shvaćanja. Vješt pisac može tako dobro naslikati sliku u mislima čitatelja da je nikakvo prikazivanje na ekranu ili na pozornici ne može nadmašiti. Na taj način pisana stranica ulazi u riznice našeg srca i uma i stvara inventar od kojeg potječu naše akcije i reakcije. Opasnosti koje krije neodgovarajuće pisano štivo mnogobrojne su. Na primjer, čitanje romana može čitatelja udaljiti od stvarnosti; svijet mašte može postati ugodno utočište u trenutku kad stvarni život zahtijeva trenutačne, teške odluke. Sumnjiva, pa i grešna shvaćanja mogu se uvući u naše srce i um, kamuflirana sjajnim stilom i uzbudljivim zapletom. Polako i neosjetno mi postajemo ono što čitamo zato što «iz obilja srca usta govore».

Izbor literature moramo vršiti prema istim biblijskim načelima koja upravljaju svim oblicima rekreacije. Sve što čitamo treba biti na slavu Boga (1 Kor 10,31), uzdizati i oplemenjivati um i srce (Fil 4,8).

b. Radio i televizija. Goleme svote novca troše se da bi se privukla pozornost radijskih i televizijskih gledatelja i slušatelja. Uz vrlo rijetke izuzetke, svrha je tih medijskih programa prodaja bilo ideja, bilo proizvoda. Slušajući ili gledajući, čovjek je izložen stalnom reklamiranju koje profinjene tehnike prodaje dovode u privatnost čovjekovog doma nastojeći stvoriti osjećaj potrebe koji će biti zadovoljen kupnjom i stvaranjem potrošačkog mentaliteta.

Mjerila ponašanja koja se promiču u mnogim od tih emisija nisu u skladu s kršćanskim načinom življenja opisanim u ovom poglavlju. Seks i nasilje prožimaju pjesme i programe. Stalno se prikazuje nepoštovanje autoriteta, pa čak i samoga Boga. Čak su i vijesti i intervjui obično ispunjeni sadržajima koji su strani Kristovom učeniku.

Vrijeme koje se troši na gledanje televizijskih emisija u prosječnom domu daleko nadmašuje vrijeme provedeno u međusobnom druženju i zajedničkim aktivnostima. Tako televizija postaje uzorom i odgajateljem današnje djece. Čak je i u kršćanskim domovima obiteljsko bogoslužje često zamijenjeno televizijskim programima. Vrijeme koje mnogi slušatelji provode slušajući radio također je značajno.

Premda bi bilo sigurnije nemati televizijski aparat, takva je mogućnost vjerojatno nerealna. Međutim, biranju programa moramo posvetiti veliku brigu. Neki smatraju da je korisno pregledati televizijski program u novinama i onda donijeti odluku. U svakom slučaju moramo donijeti i poštovati pomno promišljena pravila, posebno kad u domu ima i djece. Zbog njihovog tjelesnog, duhovnog i mentalnog zdravlja trebamo im ograničiti vrijeme gledanja televizije. Roditelji trebaju gledati emisije zajedno s djecom da bi znali što djeca gledaju i poslije s njima mogli razgovarati o korisnosti i opasnosti takvih emisija. Ne smijemo oklijevati promijeniti program ili isključiti televizor ako se pokaže da je izabrana emisija nepoželjna. Čak i u tom slučaju ljudski mozak je tako brz u prihvaćanju ideja, ponašanja i osjećaja da u trenutku kad roditelji shvate da emisija ne ispunjava kršćanska mjerila, neke negativne ideje, riječi i mentalne slike prodru u riznice uma i srca. Zato je veoma važno mudro birati tko će govoriti, pjevati ili se pojaviti u našem domu, bilo osobno, bilo na malom ekranu.

c. Kino. Mnogo toga što smo kazali o televiziji može se odnositi i na kino. Osim toga, kad se filmovi gledaju u kinodvorani, pojavljuje se nekoliko novih pitanja. Možemo početi s činjenicom kako gledatelj nema vlasti nad filmom i njegovim prizorima. Zatim, pojedinac postaje dio skupine gledatelja pri čemu njegovi osobni ukusi, vrijednosti i sklonosti dolaze pod utjecaj većine. Dok se kršćanin može osjećati loše zbog prizora koji se odigrava pred njegovim očima, ostali će možda oduševljeno odobravati ili se smijati; kad se kršćaninu nešto sviđa, drugi mogu osjećati sasvim suprotno i negodovati. Djelovanje većine lako slabi njegovo prosuđivanje (Ps 1,1-3). Osim toga, kino nije idealno mjesto za kršćaninovu svijest o Kristovoj prisutnosti. A budući da je već platio ulaznicu, teško će odlučiti napustiti predstavu.

Iako neki problemi koji se pojavljuju prilikom gledanja filma u kinu nestaju kad ih gledamo preko videa u domu, osnovni problem ostaje isti. Moramo poštovati biblijska načela neporočnosti i prikladnosti dok biramo čemu ćemo dopustiti da uđe u naše srce i um (Izr 4,23).

d. Ples. Premda se plesanje od radosti i kao spontano izražavanje sreće pojavljuje i u životu Božjeg naroda (Izl 15,21.22; 2 Sam 6,14), biblijski plesovi se ne mogu usporediti s današnjima. Prvo, suvremeni društveni ples ne *izražava* raspoloženje, već je namijenjen *stvaranju* posebnog raspoloženja koje su odredili zabavljači. Sudionici u takvom plesu postaju ranjivi za utjecaje i vrijednosti koje inače ne bi izabrali. Iskustvo pokazuje da su osjećaji izraženi biblijskim plesom (radost, zahvalnost, hvaljenje Boga) potpuno suprotni onima koji se stvaraju u plesnim dvoranama (uzbuđenje, strast, zavodjenje), što se ne može uklopiti u kršćanski način življenja. Romantična glazba i ritam sračunati su na to da u javnosti djeluju na intimne osjećaje i osobne emocije. Kršćanin se tako neizbježno izlaže nepotrebnim kušnjama i nevjerovatnim izazovima očuvanja

svojega kršćanskog identiteta. Društveni plesovi omogućuju tjelesnu blizinu koja u drugim okolnostima nikad ne bi bila dopuštena. Takva blizina neizostavno budi seksualne želje koje se ne bi smjele zadovoljavati izvan braka. Na kraju, ples je vrlo često popraćen pićem, drogama, nasiljem i neobuzdanim ponašanjem. Zavodljiva odjeća, okolina i glazba potiču neformalne susrete, što sve dovodi do nečistih misli i nesretnih posljedica. Kršćani se trebaju pitati mogu li računati na Božju prisutnost dok posjećuju takva zbivanja i mjesta (Ps 1,1-6).

e. Glazba. Glazba je snažan medij za prenošenje ideja i utjecanje na raspoloženje i opredjeljenje slušatelja. Više povezanih elemenata širi ovaj snažan utjecaj. Prvo, melodija i harmonija – koje mogu biti ugodne ili prijeteće, žalosne ili radosne, romantične ili hladne – stižu do srca i uma i stvaraju odgovarajuće unutarnje ozračje. Ritam i tempo samo pojačavaju utjecaj melodije i harmonije. Riječi dodaju poetični ton izražajnosti i jačaju opći dojam. Budući da je po svojoj naravi utjecaj glazbe najvećim dijelom prikriiven i osoban, teško je objektivno ocijeniti i odmjeriti njezinu vrijednost. Smjernice u tom pitanju moraju se oslanjati na već spomenuta načela rekreacije.

Na primjer, kombinacija pobožnih riječi i romantičnih ili šaljivih melodija čini da ozbiljne teme izgledaju jeftino. Na sličan način, prekrasne harmonije i dojmjljive melodije uzbuđuju osjećaje i umanjuju oprez, posebno kad se slušaju u skupini. Štoviše, veoma neukusne riječi mogu se majstorski prikriti u inače prihvatljivim melodijama. I na kraju, glazba može postati čimbenik povezivanja koji premošćuje kulture i crkvene granice šireći dobar ili loš utjecaj na oblikovanje misli i ukusa. Naraštaji se dijele prema različitom pristupu glazbi i ta podjela snažno utječe na kršćanske vrijednosti. Jedino beskompromisna čvrstina i postojana budnost mogu pružiti dovoljno sigurnosti da ćemo sačuvati pristupe svojem umu i srcu.

5. Kršćanske vrline

Kršćanski način življenja zahtijeva daleko više od pokoravanja načelima, sposobnosti donošenja pravilnih odluka ili spremnosti na dobra djela. Ljudsko ponašanje obuhvaća više elemenata i širi daleko obuhvatniji utjecaj od utjecaja vidljivog ponašanja. Jedan od najdalekosežnijih elemenata jest uska ovisnost vidljivog ponašanja i unutarnjeg identiteta moralne osobe. Djela utječu na osobnost isto onoliko koliko osobnost utječe na djela. Ponašanje koje se ponavlja oblikuje navike; navike oblikuju vrline ili poroke, a one opet oblikuju karakter, skup osobina koji je svojstven svakom ljudskom biću.

Kršćanstvo nastoji dovesti u sklad vidljivo ponašanje i čovjekov identitet, Božju sliku u čovjeku. Prvo, Bog se pojavljuje u našem osobnom životu da bi nas izbavio od smrtonosnog ciklusa grijeha i umiranja (Iv 1,12.13) i da bi uspostavio spasonosni ciklus pravednosti i života (Iv 3,16). Drugo, On otvara nebeske riznice da bi omogućio obnovu i razvoj svoje slike u nama (Iv 1,14.16). Na kraju, Njegova ljubav određuje načela kršćanskog načina življenja koja tu ljubav utjelovljuju u ljudskim međusobnim odnosima. Završit ćemo kratkim opisom kršćanskih vrlina koje se šire iz živahnog kršćanskog života, oblikovanog na Božju sliku.

a. Poštenje. Od latinske riječi *integritas* dolazi riječ «integritet» koja znači “potpun, nedirnut, cijeli”. U aritmetici postoje takozvani glavni brojevi kao što su 1, 2, 3, 4, koji imaju nekoliko vrlo važnih osobina. Prvo, svaki od njih je jedinstven i nije sličan nijednom drugom broju. Drugo, svaki ostaje ono što jest bez obzira na to kako se njime služite: broj 5 će se ponašati kao broj 5 bez obzira na to zbrajali ga ili oduzimali, množili njime ili dijelili. Treće, oni ne podnose mijenjanje.

Ako im nešto dodamo ili oduzmemo, bez obzira na to koliko bilo veliko ili malo, glavni broj prestaje biti ono što je bio i postaje nešto drugo.

Vrlinu integriteta čine karakter, ponašanje, postupci i riječi koji su u potpunom i nepromjenjivom skladu s istinom i stvarnošću. Svaka promjena, bilo dodavanjem, bilo oduzimanjem, poništava cjelovitost i nepatvorenost istine, bilo doživljene, bilo izražene.

Integritet osobe – njezina usuglašenost s istinom – najbitnije je očitovanje istine (Iv 14,6). Život ukrašen tom vrlinom sposoban je pokazati i sve ostale vrline u svojoj punini. On stječe sposobnost da stvarnost shvati, iskusi i izrazi na najpouzdaniji način. Ellen White poštene muškarce i žene naziva “ljudima koji se ne daju ni kupiti ni prodati, ljudima koji su u dubini svoje duše poštenu i časni, ljudima koji se ne boje nazvati grijeh njegovim pravim imenom, ljudima čija je savjest vjerna dužnosti kao magnetska igla polu, ljudima koji će stajati na strani pravednosti makar se nebo srušilo” (*Odgov*, str. 49,50).

Kompromisi oko načela, licemjerje, kukavištvo, nepoštenje, nečasnost i slično ne mogu opstati uz poštenje. Samo jedno zlo djelo ili jedna zla riječ dovoljni su da uprljaju vjerodostojnost i neporočnost karaktera; jedino Božja milost može donijeti iscjeljenje i obnoviti integritet. Muškarci i žene kao što su bili Josip, Daniel, Estera i Marija ili Isusova majka, primjer su grešnih bića koja su ipak razvila vrlinu integriteta. Istinitost i čistoća bila je njihova prva želja i spontana, ali čvrsta odluka. Poštena osoba, poput glavnog broja, pokazuje autentičnost i cjelovitost u svim okolnostima i svakom trenutku.

Poštenje u govoru najbolje je opisano u Isusovom savjetu u Mateju 5,37. Naše riječi moraju odražavati stvarnost. Mijenjati istinu ili govoriti poluistinu, istodobno tvrdeći da se radi o cijeloj istini, može samo čovjek koji se nalazi pod utjecajem Zloga. Poštena osoba iznad svega voli istinitost, otvorenost, iskrenost, jednostavnost, više joj je stalo do istine nego do dobitka ili nagrade. U kršćanskom načinu življenja nema “obojenih laži” ili “dobronamjernih prijevarena”.

Mnogo se raspravlja o takozvanim neizbježivim lažima, kad bi nečiji život bio u opasnosti ako bi se znala istina. Pitanje je ima li netko pravo saznati istinu ako na temelju te spoznaje namjerava nanijeti zlo nevinome. Jednostavnije rečeno, je li poštena osoba “ovlaštena” da slaže osobi koja nije “ovlaštena” da sazna istinu? Je li “nužna” laž još uvijek laž? Mijenja li se istina pri susretu s “neovlaštenom” osobom? Prirodni je nagon poštene osobe da zaštiti nevinu osobu uskraćivanjem tražene informacije. Iz vlastitog iskustva mogu reći da je u nekoliko slučajeva jednostavno “ne znam” (ako je to bilo istina), ili “to ne mogu reći” ili “dovoljno znaš” ili “morat ćeš naći drugi način da to saznaš”, pomoglo kršćaninu da ne izgovori laž. U takvim vrlo izuzetnim prilikama poštena osoba se nalazi u prilici da spasi nevine živote ne gubeći svoj integritet, uz često vrlo visoku cijenu. Uostalom, moj vlastiti život nije ništa dragocjeniji od života nekoga tko se krije unutar moja četiri zida ili se oslanja na moju šutnju.

Hvala Bogu, izuzetne okolnosti su i dalje vrlo rijetke, a On nam je obećao posebnu mjeru svoje milosti koja može zadovoljiti svaku izuzetnu potrebu. Hvala Bogu i za Njegovo milosrđe koje nam pokazuje kad se kajemo za svoje prijevarene riječi i putove; što nas uslišava kad se molimo “I ne uvedi nas u napast” i što nas oslobađa od naših zlih navika.

b. Razboritost. Razboritost je prva velika vrlina klasične tradicije u filozofiji Aristotela i teologiji Augustina i Tome Akvinskog. Ona se opisuje kao sposobnost moralnog bića da izabere pravi način za postizanje postavljenog cilja. Kao i poštenje, razboritost utječe na sve ostale vrline time što u njihovo djelovanje unosi praktičnu mudrost i zdrav razum.

Razborita osoba odlučuje i postupa oprezno, oštroumno, pažljivo i dalekovidno. Biblija naglašava važnost razboritosti u kršćanskom načinu življenja. U Izrekama razborita osoba pažljivo bira riječi (Izr 12,23), spremna je izbjeći zlo i njegove posljedice (Izr 14,16; 22,3; 27,12), prihvaća ukor i savjet (Izr 15,5) i zaboravlja uvrede (Izr 12,16). Isus je pokazao razboritost u svakidašnjem kao i u duhovnom životu uz pomoć nekoliko svojih usporedbi (Mt 7,24-27; 25,1-30; Lk 16,1-9), svojim osobnim primjerom (Mt 16,1-4; Iv 12,33-36) i naukom (Mt 10,16).

Kršćansko gledište o razboritosti po svojem karakteru nije sebično. Razborita odluka ne donosi se prvenstveno radi vlastitog probitka. Isus kaže da će se kršćani upravljati prema načelima umjesto prema sebično orijentiranoj razboritosti kad god se pojavi sukob između dužnosti prema Bogu i dužnosti prema samome sebi (Mt 5,38-48; 6,19-34; 10,37-39; 16,24-27). Isusova samopožrtvovna ljubav i mučeništvo tisuća kršćana pružaju primjer kršćanskog načina življenja. Providnost najbolje djeluje pod vodstvom Svetoga Duha, Božje riječi i u okviru kršćanske zajednice. Kršćani će odmjeravati mogućnosti, moliti se za mudrost i tražiti savjet, ali će na kraju svoju razboritost podložiti Božjem sveznajućem vodstvu.

c. Hrabrost. Biblija vrlo često opisuje kršćanski život kao hodočašće, bitku i učenje. Kršćanski način življenja, prema tome, mora pokazati duh pionira, vojničku odvažnost, služenje određenom gospodaru. Sve to zahtijeva hrabrost, sposobnost racionalnog ponašanja u trenutku suočavanja s opasnošću. Više elemenata pridonosi razvoju hrabrosti u karakteru kršćanina. Prvo, radikalna promjena koja se javlja na svim područjima života prilikom obraćenja zahtijeva hrabrost za suprotstavljanje starim navikama i zlim sklonostima (1 Kor 9,24-27), odupiranje pritiscima društva i vršnjaka (Dn 3,16-18; 6,19-23), odvajanje od obitelji (Mt 10,34-38), pa čak trpljenje progonstva i suočavanje sa smrću (Otk 2,10; 7,14). Kršćanska predanost Bogu zahtijeva hrabrost za suočavanje s obeshrabrenjem i beznađem (Ps 27,14). Hrabrost izrasta iz iskustva stečenog u kušnjama i nevoljama (2 Kor 4,16-18). Na kraju, poziv za preuzimanje odgovorne dužnosti u Božjem narodu daje kršćaninu snagu i odvažnost da stoji sam s Bogom (Jš 1,6.9; 10,25).

Hrabrost kao moralna osobina proistječe iz vjere u Boga koji vlada svemirom, koji se brine za potrebe svoje djece, koji oprašta i liječi njihove slabosti (Rim 8,31-39). Ona nije utemeljena samo na fizičkoj snazi ili na ljudskim sposobnostima. To je ona moralna čvrstina koja je omogućila učenicima da slijede Učitelja i Gospodara njihovog života usprkos nevoljama i patnji (Heb 12,2).

d. Oprost. Nakon pada u grijeh ljudski život je ovisio o oprost (Ef 4,32; Neh 9,17). Kršćanski način življenja mora njegovati ovu vrlinu sve do dolaska Božjeg kraljevstva, kad će prestati potreba za opraštanjem jer više neće biti grijeha. Biblija naglašava da Božja djeca moraju naučiti opraštati i ovu osobinu razviti u svojem karakteru. To mora biti zato što je svako ljudsko biće od Adama (osim Isusa) sagriješilo (Rim 3,23) i tako nanosilo kobne povrede sebi i svojim bližnjima. Odbojnost i neprijateljstvo koje nastaje kao posljedica svakog grešnog čina i otuđenost koju grijeh izaziva među ljudima, te između ljudi i Boga, jednostavno su nepodnošljivi. Oprost grijeha jedini je način da se premosti udaljenost i obnove raskinuti odnosi. To se postiže voljnim potiskivanjem odbojnosti koju je uzrokovalo grešno djelo. Prema tome, oprost ima ključnu ulogu u procesu posvećenja.

Pri svemu tome grešno ljudsko srce nema nikakvih sposobnosti da postigne bezgrešno i sveto ponašanje i tako spriječi buduće moralne povrede. Jedino božanska milost i sila mogu omogućiti oprost.

Da bismo shvatili oprost, treba reći što on nije. Oprost nije zanemarivanje krivnje ili opravdanje zlodjela. Umjesto da pokazuje kako zlodjelo nije postojalo, oprost ga potvrđuje. Tražiti oprost znači priznati zlodjelo, tražiti oslobođenje od krivnje, moliti za još jednu priliku. Oprost nije ni traženje izgovora za učinjeno zlo. Izgovarati se znači odbacivati činjenicu da postoji odgovornost za učinjeno djelo, tvrditi da okolnosti kao što su neznanje, teškoće i nagovaranje umanjuju krivnju. Djelomično priznanje krivnje može omogućiti samo djelomično pomirenje. Oprostiti znači potvrditi odgovornost, ali i osloboditi krivnje i prihvatiti obnovu odnosa. Na kraju, oprost nije čin pobune protiv moralnog poretka, to nije njegovo odbacivanje. Dok negodovanje uvrijeđene strane označava prekid odnosa, remećenje uobičajenog i uređenog poretka, oprost nastoji obnoviti red i poštovanje prava i prednosti.

Ovakvo razumijevanje oprosta znači da kršćanin ne može prihvatiti mišljenje da postoji bezuvjetni oprost grijeha. Biblija jasno kaže da je pokajanje najvažniji preduvjet za obnovu zdravih međusobnih odnosa (Ez 18,30; Mt 3,2; Dj 17,30.31; Otk 2,5.16). U procesu pokajanja možemo razlikovati tri koraka. Prvi je priznanje ili ispovijedanje grijeha (Izr 28,13; Ez 33,14.15; 1 Iv 1,9). Priznanjem grešnik izjavljuje da je učinjeno djelo grešno i prihvaća odgovornost za njega. Moralna načela, koja objavljuju razliku između onoga što je pravo i onoga što je pogrešno, time bivaju potvrđena upravo od strane onoga koji ih je prekršio.

Samo grešnikovo priznanje još ga ne može potpuno osloboditi od grijeha; onaj koji je učinio zlo mora ga biti spreman odbaciti; to je drugi korak. Verbalno priznanje mora biti popraćeno spremnošću na promjenu. Biblija nikad ne objavljuje oprost *u grijehu* u ime ljubavi ili nekog drugog božanskog čina, jer Bog nikad ne opravdava grijeh. Biblija zahtijeva oprost *od grijeha*, ona daje snagu da se oslobodimo Zloga (Lk 1,77; Dj 2,38; Rim 6,1-4). Ellen White kaže:

“Sotona vara mnoge naizgled vjerodostojnom teorijom da je Božja ljubav prema Njegovom narodu tako velika da će im On oprostiti grijeha. ... Nikada nije bilo i nikada neće biti bezuvjetnog oprosta grijeha. Takav oprost bi bio odbacivanje načela pravednosti koje je sam temelj Božje vladavine.” (*Patrijarsi i proroci*, str. 436)

Zlodjela koja činimo nanose štetu i gubitke bližnjima; pravednost zahtijeva da potpuno nadoknadimo učinjenu štetu. To je treći korak kršćaninova pokajanja (Br 5,7). Potpuna naknada štete rijetko je moguća. Zato se pojavljuje Kristova žrtva pomirnica. Ona ima ulogu zamjene, preuzima položaj krivca. Oprost se uvijek događa “u Kristu” (Ef 4,32), jer mi opraštamo bližnjima onako kao što je Krist oprostio nama i to činimo radi Krista (1 Iv 2,12).

Pokajanjem se grešnici odvajaju od grijeha. Osim toga, pokajanje šalje poruku samopoštovanja i, više od svega, poštovanja prema dobiti i pravima drugih. Na taj se način obnavlja i ponovno uspostavlja poremećeni odnos. Pokajnik kaže: Ja se više ne izjednačujem s ovim zlom i želim se odvojiti od njega; osuđujem ga zajedno s tobom!

Ali zašto uopće postoji oprost? Zašto je ova vrlina tako nužna u kršćanskom karakteru? Biblija navodi nekoliko razloga. Prvi i najvažniji je apsolutna istina da nam Bog oprašta naše grijeha (Mt 18,21-25). Ako uopće imamo neku vezu s Bogom, onda je to položaj grešnika kojemu su grijesi oprosteni (Ps 130,3.4). Ako živimo ili volimo ili imamo bilo kakvu nadu, onda za svoje postojanje – u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti – dugujemo jedino Očevom srcu koje prašta (Lk 15,11-24).

Drugi razlog je u tome što i mi sami ovisimo o oprostima svojih bližnjih (Mt 5,23-26). Božansko pomilovanje razmjerno je s našom spremnošću da svojim bližnjima oprostimo njihove grijeha

(Mt 6,12; Lk 11,4). Budući da najviše ranjavamo upravo one koje najviše volimo i koji su nam najbliži, i nama je potreban oprost. Skrušenost našeg srca dok tražimo oprost razlog je da i srca naših bližnjih postanu skrušena.

Treće, oprost je najradikalniji odgovor na najradikalniji napad na ljudsku dušu. Njime su obuhvaćene obje strane tako što ih navodi da skromno priznaju svoju potrebu ovisnosti o nebeskom Ocu. Izgovor, slabost ili ravnodušnost ne rješava poremećene odnose u toj mjeri da se spriječi bolest i osigura izlječenje. Oprost preusmjerava ljudske odnose po Isusu Kristu tako da drugome ukazujemo poštovanje, da ga razumijemo i cijenimo kako to zaslužuju Kristove zasluge.

I na kraju, najpozitivnija karakteristika kršćanskog oprosta je činjenica da uvrijeđena strana ne mora čekati da se uvreditelj pokaje prije nego što će mu oprostiti. Božanski oprost to vrlo jasno pokazuje (Rim 5,6-11). Nada u oprost potiče grešnika da se vrati i pokaje (Lk 15,17-19) zato što je oprost utemeljen jedino na Božjem oprost. Uvjetovanost pokajanja vezana je uz djelotvornost oprosta koji je već dodijeljen u neograničenoj mjeri (Mt 18,21.22). Pokajanje odvaja uvreditelja od uvredljivog ponašanja i raspoloženja i tako omogućuje da primi oprost. (Vidi Spasenje, III. A. 1.)

III. Literatura

- Atkinson, David J. et al., urednici. *New Dictionary of Christian Ethics and Pastoral Theology*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1995.
- Barclay, Oliver R. *The Intellect and Beyond*. Grand Rapids, Zondervan, 1985.
- Bonhoeffer, Dietrich. *The Cost of Discipleship*. London, SCM Press Ltd., 1959.
- Childress, James F. i John Macquarrie, urednici. *The Westminster Dictionary of Christian Ethics*. Philadelphia, Westminster, 1986.
- Davis, John J. *Evangelical Ethic*. Phillipsburg, N. J. Presbyterian and Reformed Pub. Co., 1985.
- Frankl, Viktor. "Youth in Search of Meaning" 1973. National Catholic Education Association Convention. New Orleans, Louisiana (Waco, Tex: Word Cassette Library, 1973., No 0205)
- Geisler, Norman L. *Ethics: Alternatives and Issues*. Grand Rapids, Zondervan, 1971.
- Henry, C. F. H. urednik. *Bakers Dictionary of Christian Ethics*. Grand Rapids, Baker, 1973.
- Henry, C. F. H. Urednik. *Christian Personal Ethics*. Grand Rapids, Eerdmans, 1975.
- Heschel, Abraham Joshua. *The Sabbath*. New York, Farrar, Straus and Giroux, 1977.
- Hess, J. Daniel. *Integrity*. Scottsdale, Pa., Herald Press, 1978.
- Johnsson, William G. "On Behalf of Simplicity", *Adventist Review*, 20. ožujka 1986., str. 4.
- Kainer, Gordon. *Faith, Hope, and Clarity*. Mountain View, Calif., Pacific Press, 1977.
- Kaye, Bruce i Gordon Wenham, urednici. *Law, Morality, and the Bible*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1978.
- Lammers, Stephen E. i Allen Verhey, urednici. *On Moral Medicine: Theological Perspectives in Medical Ethics*. Grand Rapids, Eerdmans, 1987.
- La Rondelle, Hans. *Perfection and Perfectionism*. Berrien Springs, Mich., Andrews University Press, 1971. 1975.
- Lutzer, Erwin W. *How to Say No to a Stubborn Habit*. Wheaton, Ill., Victor Books, 1985.
- McDowell, Josh i Bob Hostetler. *Right From Wrong*. Dallas, Word, 1994.
- Moore, Peter C. *Disarming the Secular Gods*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1989.
- Mott, S. Charles. *Biblical Ethics and Social Change*. New York, Oxford University Press, 1982.

- Niebuhr, H. Richard. *Christ and Culture*. New York, Harper and Brothers, 1951.
- Sell, Alan P. *Aspects of Christian Integrity*. Louisville, Westminster/John Knox, 1990.
- Shames, Laurence. *The Hunger for More*. New York, Timer Books, 1989.
- Smedes, Lewis B. *Choices: Making Right Decisions in a Complex World*. San Francisco, Harper and Row, 1986.
- Smedes, Lewis B. *Love Within Limits*. Grand Rapids, Eerdmans, 1978.
- Smith, Paul. *Managing God's Goods*. Nashville, Southern Publ. Assn., 1973.
- Springett, Ronald M. *Homosexuality in History and in the Scriptures*. Washington D.C., Biblical Research Institute, 1988.
- Taylor, Richard S. *The Disciplined Life*. Kansas City, Mo., Beacon Hill, 1962.
- Thielicke, Helmut. *The Ethics of Sex*. Grand Rapids, Baker, 1964.

SUMMARY

Christian Lifestyle and Behavior

Human behavior matters to God who created us and who bound Himself to us with love. It matters to the surrounding creation because dominion over the earth is still in human hands. It matters to the human community because our lives are interdependent and closely intertwined. And finally, human behavior matters to each individual because each action, decision, and word is a seed that bears fruit in the character and produces consequences.

Several sciences (psychology, sociology, anthropology) help us to understand and explain the human lifestyle. Christian ethics, however, transcend descriptions of behavior. Drawing on revealed data about the nature, condition, and destiny of human beings, it offers directions for daily life. These define what is good and what is in harmony with optimal humanness (John 10:10).

The foundation of Christian ethics is Christian theology, more particularly, the teachings of the Bible. The task of Christian ethics is to provide guidance by clarifying what is good, what is right, and what is the acceptable way to reach moral excellence (Micah 6:8). Ethical standards challenge social and cultural norms to seek ever-higher goals. The goal of Christian ethics is to help restore the image of God in the human lifestyle, where human finitude and sinfulness are confronted in love and transcended by the power of grace with candor and realism.

Scripture depicts God as a caring and concerned Father whose children continually engage in destructive and self-destructive behavior. In desperate love He uses the most powerful mode of expressions: the imperative (Ex. 20:1-17; Matt. 5; 6; 7); the least ambiguous vocabulary: love, law, forgiveness, judgment (Ps. 119); and the strongest antidote to self-destruction: divine self-sacrifice (John 3:16). This is to say that the biblical orientation is clearly deontological (Gr. *deon*, "duty"). A deontology that has biblical support is neither autonomous (Kant) nor heteronomous (Locke) but rather theonomous (John 6:38, 39).

Teleological concerns, i.e., with consequences (Gr. *telos*, "end"), play a lesser role in Christian biblical ethics. Rewards or punishment should not be the only or even the primary reason for obeying or doing good. Christians obey because they trust and love God; God offers His good gifts because He loves His children. Christians are duty-bound because they are love-bound. Teleological systems, whether the supreme end is pleasure (hedonism), personal self-interest (egoism), social best interest (utilitarianism), or a subjective sense of love (situationism), have no roots in the Word of God. Daniel resolved (Dan. 1:8) and Jesus set His mind (Luke 13:33) prior to the moment of action or temptation. Only when Christians

confront the dilemmas of life armed with commitment, prayer, and courage can they avoid following their own bent to sin.

The Bible teaches that Christian life rests on three sovereign acts of God: creation, revelation, and redemption. Through creation humans are endowed with capacities and potentials akin to those of God. In revelation God discloses Himself and His will, inviting humans to a life of communion and disciple-

and through justification and sanctification restores the original image of God.

In this article we examine the foundations, nature, and practice of the Christian way of life. The first section elaborates the three bases of Christian behavior. The second explores specific standards in the spiritual, physical, social, and personal realms.

Key words: *Christian-Ethics; Imago Dei; Normative-nature-of-Bible; Christian-Worldview; Sexuality*

Izvornik: Miroslav M. Kiš. „Christian Lifestyle and Behavior.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 675-723.

Prijevod: *Hinko Pleško*

